ÖSTERSUNDS TINGSRÄTT
Miljödomstolen

DOM
2010-12-21
meddelad i
Östersund

Mål nr M 145-10

KLAGANDEN

1. Gunnel Björk
   Västfjällvägen 8, 831 71 Östersund

2. Sandra Björk
   Västfjällvägen 8, 831 71 Östersund

3. Tore Björk
   Västfjällvägen 8, 831 71 Östersund

4. Terese Björk
   Ärtvägen 110,831 62 Östersund

5. Jijnjevaerie sameby, 892000-5363
   c/o Marianne Persson
   Valsjön 4720 A, 830 67 Valsjöbyn

   Ombud: Advokaterna Camilla Wikland och John Antonson
   Gärde Wesslau Advokatbyrå AB
   Kungstorget 2, 411 17 Göteborg

6. Naturskyddsföreningen i Västernorrlands län
   c/o Bernt Persson
   Åslingevägen 10, 873 40 Bollstabruk

7. Ångermanlands Ornitologiska förening
   c/o Thomas Birkö
   Björkudden 105, 894 31 Själevad

MOTPARTER

1. Statkraft SCA Vind AB
   851 88 Sundsvall

   Ombud: Advokaterna Magnus Fröberg och Camilla Husebye Becker
   Fröberg & Lundholm Advokatbyrå AB
   Sveavägen 17, 11 tr, 111 57 Stockholm

2. Länsstyrelsen i Västernorrlands län
   871 86 Härnösand

ÖVERKLAGAT BESLUT

Miljöprövningsdelegationens vid Länsstyrelsens i Västernorrlands län beslut 2009-12-21 i ärende nr 551-18528-08.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 708 831 28 Östersund	Storgatan 6	063-15 06 00 **E-post**: miljodomstolen.ostersund@dom.se	063-15 06 88	måndag – fredag 09:00-12:00 13:00-15:00

ÖSTERSUNDS TINGSRÄTT
Miljödomstolen

DOM
2010-12-21

M 145-10

SAKEN
Uppförande och drift av vindkraftsanläggning i området Björkhöjden-Björkvattnet, Sollefteå och Ragunda kommuner, Västernorrlands och Jämtlands län

---

DOMSLUT

1. Miljödomstolen ändrar det överklagade beslutet beträffande tillståndet

1.1 dels på så sätt att etablering inom Björkvattnet-området endast får ske inom ett område som begränsas av det förslag sökanden angett samt norr om en tänkt linje med koordinaterna Syd/Nord 7029981, Väst/Öst 549496 och Syd/Nord 7031249, Väst/Öst 552781, allt angivet enl. SWEREF 99, se **bilaga 1**, och

1.2 dels på så sätt att giltighetstiden bestäms till trettio år från den dag då tillståndet tagits i anspråk.

2. Miljödomstolen ändrar det överklagade beslutet i övrigt

2.1 beträffande villkor 2 på så sätt att det till första stycket ska läggas ytterligare en mening: Det vid varje tid aktuella säkerhetsbeloppet för varje vindkraftverk ska årligen under verkets livstid indexberäknas efter konsumentprisindex, där året för denna dom utgör bas, samt

2.2 beträffande prövotidsföreskrift P4 på så sätt att föreskriften får följande lydelse: Vindkraftverk får inte placeras närmare än två (2) kilometer från boplatserna för kungsörn/fjällvråk.

3. Verkställighetsförordnandet upphävs.

4. Miljödomstolen avslår överklagandena från Gunnel Björk, Sandra Björk, Tore Björk och Terese Björk.

5. Miljödomstolen avslår Jijnjevaerie samebys överklagande i övrigt.

6. Miljödomstolen avslår i övrigt Naturskyddsföreningens i Västernorrlands län överklagande.

7. Miljödomstolen avslår i övrigt Ångermanlands Ornitologiska förenings överklagande.

BAKGRUND M. M.

Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Västernorrlands län (MPD) lämnade i det överklagade beslutet Statkraft SCA Vind AB (**bolaget**) tillstånd enligt miljöbalken att uppföra och driva gruppstation för vindkraft i området Björkhöjden-Björkvattnet i Sollefteå och Ragunda kommuner inom två angivna delområden om sammanlagt ca 96 km^2. Tillståndet omfattar en maximal uteffekt om 600 MW och maximalt 240 vindkraftverk. MPD meddelade även verkställighetsförordnande avseende nedtagande av skog och för anläggande av vägar, vägarbeten och ett begränsat antal fundament.

Beslutet har överklagats av bl.a. Jijnjevaerie sameby (**samebyn**) som även yrkat att miljödomstolen skulle meddela inhibition av verkställighetsförordnandet. Miljödomstolen har i anledning av sistnämnda fråga i beslut den 18 februari 2010 ändrat verksällighetsförordnandet på visst sätt.

Miljödomstolen meddelar dom denna dag i anledning av överklaganden av sammanlagt fem beslut meddelade kring årsskiftet 2009/2010 av Miljöprövningsdelegationerna vid Länsstyrelsen i Jämtlands län respektive Västernorrlands län berörande vindkraftparker. Bolaget har genom dessa beslut erhållit tillstånd att uppföra sammanlagt 420 vindkraftverk i sex olika vindkraftparker med en sammanlagd maximal uteffekt om 1 040 MW. Parkerna är belägna inom samebyns vinterbetesområde i relativ närhet av varandra i gränsområdet mellan de två länen, se **bilaga 2**. Miljödomstolen har tidigare, den 1 november 2010 i mål nr M 163-10, överprövat lämnat tillstånd för bolaget för en vindkraftpark belägen längre söderut – utanför samebyns vinterbetesområde – vid Mörttjärnberget som omfattar 40 vindkraftverk med en maximal uteffekt om 100 MW. Den sammanlagda produktionen för dessa sex anläggningar har av bolaget angivits till 2 425 GWh/år.

YRKANDEN M.M.

Gunnel Björk, Sandra Björk, Tore Björk (fortsättningsvis **familjen Björk)** och Terese Björk har, som de får förstås, yrkat att miljödomstolen

1/ inte ska ge tillstånd till den sökta verksamheten, i andra hand

2/ i fråga om vindparken Björkvattnet, endast godkänner delar av den ansökta verksamheten så att det därigenom dels skapas en vindkraftfri zon och dels att antalet vindkraftverk reduceras med minst hälften, och slutligen

3/ preciserar villkoren, för det fall tillstånd meddelas, i enlighet med de kommentarer som de lämnar.

Samebyn har yrkat i nu nämnd ordning

1/ att beslutet undanröjs och att miljödomstolen återförvisar ärendet till MPD,

2/ att miljödomstolen inte ska lämna tillstånd till den sökta verksamheten, samt

3/ om miljödomstolen skulle lämna tillstånd till den sökta verksamheten, att tillståndet förenas med ytterligare villkor till skydd för samebyns rennäring.

Naturskyddsföreningen i Västernorrlands län (naturskyddsföreningen) har yrkat att MPD:s beslut ändras så att skyddsavståndet mellan vindkraftverk och örnbo/fjällvråkbo måste vara minst två kilometer och att detta skrivs in som ett villkor.

Ångermanlands Ornitologiska förening (ÅOF) har yrkat – såsom deras talan får förstås – en skyddszon på minst två km från befintligt kungsörnsbo.

Bolaget har bestritt klagandenas yrkanden.

Länsstyrelsen anser att klagandenas överklagande bör lämnas utan bifall.

UTVECKLING AV TALAN

1. Frågan om återförvisning:

Samebyn

MPD:s har inte beslut har tillkommit i laga ordning. Samebyn gav in ett omfattande yttrande till MPD den 22 oktober 2009. Sökandens bemötande, som inkom till MPD den 10 november 2009, kommunicerades inte omedelbart med samebyn. Först den 7 december 2009 fick samebyn av en slump kännedom om att bemötandet inkommit. Dagen efter samebyn fått kännedom om bemötandet begärde samebyn skriftligen att få yttra sig över det. Den 10 december 2009 mottog samebyns ombud en skrivelse från MPD vari det framgick att MPD ej ansåg att bolagets bemötande till-

fört något nytt i ärendet. Samebyn erbjöds att ge synpunkter senast den 14 december 2009, men avstod från att göra detta eftersom samebyn ansåg att det inte fanns något skäl att bemöta det som framgick av yttrandet med anledning av att MPD ansåg att sökanden inte anfört något nytt i ärendet.

Av MPD:s beslut framgår vidare att handlingarna i ärendet har hållits tillgängliga för allmänheten fram till den 20 oktober 2009, dock har bemötandet aldrig funnits tillgängligt för allmänheten eller för samebyn.

MPD har inte heller berett ärendet tillräckligt innan den fattat beslut och sökandens miljökonsekvensbeskrivning (MKB) motsvarar inte de krav som ställs på en sådan enligt miljöbalken. Även av dessa skäl ska målet återförvisas till länsstyrelsen.

Samebyn har föreslagit en rad ytterligare utredningar i sitt yttrande till MPD. Det behövs en bedömning av hur arbetet med anläggande och nedmonteringen av vindkraftverken kan förväntas påverka renarnas beteende i området, såväl tillfälligt som permanent samt både om anläggnings- och nedmonteringsarbetet sker vintertid eller när renskötsel inte bedrivs i området. Aspekter som bör belysas är exempelvis undvikelseeffekter och anläggningsarbetets påverkan på renbetet i området samt hur renarna påverkas av utfordring under en så lång tid som kommer att krävas under detta arbete samt hur vindkraften vid drift förväntas påverka renarnas beteende i området.

Bolaget

MPD:s beslut har fattats i laga ordning. Det saknas grund för återförvisning. Bolagets ansökan och miljökonsekvensbeskrivning uppfyller de krav som uppställs i miljöbalken.

Av samebyns överklagande framgår att MPD framförde till samebyns ombud att de inte ansåg att bolagets yttrande från den 6 november 2009 tillförde något nytt, men samebyn bereddes ändå möjlighet att bemöta yttrandet. Samebyn måste ha delat MPD:s bedömning att ärendet inte tillfördes något nytt, eftersom samebyn valde att inte yttra sig i ärendet.

Länsstyrelsen

Under hösten kompletterades ärendet med nya uppgifter, vilket resulterade i att länsstyrelsen kungjorde de kompletterande handlingarna i september 2009. Handlingarna var utställda hos aktförvararen och yttranden begärdes in från remissmyndigheter, sakägaren och organisationer. De inkomna yttrandena tillsändes sökanden för bemötande. Enligt förvaltningslagen är länsstyrelsen skyldig att underrätta de som berörs om de kommit in nya uppgifter i ärendet som har bäring på prövningen. Länsstyrelsen ansåg att ärendet var färdigutrett och det inte hade kommit in nya uppgifter i och med sökandens bemötande.

2 Sakfrågor

2.1 Familjen Björk

Den omfattande etableringen av vindkraftverk gör att området blir fullständigt obeboeligt för all framtid. Det stora antalet vindkraftverk kombinerat med deras höjd får en oerhörd inverkan på landskapsbilden i området. Det har inte beaktats i MPD:s beslut. Om tillstånd ges till vindkraftsanläggningen bör MPD ange en miniminivå angående arbets- och tidsplanens innehåll. MPD bör även precisera vad som avses med att bolaget ska i möjligaste mån begränsa skador på natur- och kulturvärden vid anläggande av vägar, fundament samt el- och teleledningar. En tydlig beskrivning måste således tas fram som anger hur exploatören avser att göra för att eliminera risken för skador. En säker teknik som förhindrar islossning samt att föremål och hela rotorblad lossnar måste tas fram.

Bolaget har inte angett hur våtmarker kommer att påverkas då man avser att bygga s.k. flytande vägar. Eftersom det är svårt att göra trovärdiga beräkningar av buller från 240 vindkraftverk och dessutom värdera det buller som genereras bör inte en utbyggnad av 240 vindkraftverk genomföras i området. Friluftsliv och rekreation inom området är redan idag betydelsefull för de människor som idag vistas här och kommer i framtiden att bli än mer betydelsefull för fler människor. Människor söker sig mer och mer till tystnaden och den orörda naturen. Det ingrepp som utbyggnaden kommer att innebära för friluftslivet och möjlighet till rekreation talar tydligt för att utbyggnaden av vindkraftverken inte ska medges. För det fall att beslut om utbyggnad av vindkraft tillåts förutsätter de att en vindkraftfri zon med utblick från

byn Björkhöjden-Björkvattnet skapas samt att antalet vindkraftverk åtminstone halveras till antalet.

2.2 Terese Björk

Idag är Björkhöjden-Björkvattnet ett knäpptyst ställe. Om detta enorma bygge kommer tillstånd så är det helt klart slut med lugnet i byn. Även om 40 dB(A) motsvarar ljudet av ett kylskåp så är det en enorm skillnad från det ljudlösa tillståndet som är idag. Det kommer inte att finnas ett ställe i byn där hon kan vara uten att höra eller se vindkraftverken. Det finns inget som kan kompensera den orörda naturen. Efter att vindkraftverken har tagits ner kommer det att finnas betongfundament i marken om de inte plockas upp samt vägar, elledningar och byggnader m.m.

Bolaget i anledning av 2.1-2.2

MPD:s beslut är riktigt. Bolagets ansökan och miljökonsekvensbeskrivning uppfyller de krav som uppställs i miljöbalken. Verksamheten är, med de villkor som har föreskrivits i tillståndet, väl förenlig med hänsynsreglerna i 2 kap och uppfyller även i övrigt de krav som uppställs i miljöbalken. Tillstånd ska därför meddelas för den sökta verksamheten. MPD:s bedömning i fråga om vindkraftfri zon och avstånd till bebyggelse är riktigt.

När det gäller buller, ljusreflexer, skuggningar har vindparken utformats på sådant sätt att de villkor som har fastställts i praxis, och som har föreskrivits i tillståndsbeslutet, kan uppfyllas vid familjen Björks fastigheter. Som tidigare redovisats kommer vindkraftverken att vara mycket glest placerade och ha ett genomsnittligt inbördes avstånd om ca 750 m. Det kommer även fortsättningsvis att vara fullt möjligt att nyttja skogar och tjärnar på samma sätt som tidigare, med undantag för de platser där vindkraftverken är uppställda. Vägar och vindkraftverk kommer att vara nya element för dem som redan idag vistas i området, men utgör inte hinder för friluftsliv eller rekreation. Omfattningen av vägarna är inte nämnvärt större än vad som gäller för skogsbilvägar, även om de kommer att vara av en högre standard. För hinderbelysningen har det föreskrivits villkor om att högintensivt ljus ska avskärmas så att det inte träffar markytan inom 5 km från vindkraftverken. Detta kommer

att begränsa antalet högintensiva lampor som kan ses från de aktuella fastigheterna. De som syns kommer dessutom att lysa från långt avstånd.

Bolaget är väl medvetet om att den planerade verksamheten trots detta kommer att uppfattas som ingripande för dem som nyttjar de aktuella fastigheterna. Framförallt kommer påverkan på landskapsbilden betraktad från de aktuella fastigheterna att vara mycket stor enligt den analys av landskapsbilden som bolaget har låtit utföra. Vindkraftverken i Björkvattnet kommer i stor utsträckning att vara synliga från de båda fastigheterna vid utblick åt väster.

Klagandena har anfört att risken för iskast m.m. innebär att förekomsten av vindkraftverk i området borde ifrågasättas, samt att exploatören, med hänsyn till de olyckor som inträffat med rotorblad som lossat, måste presentera en säker teknik om tillstånd ska ges. Iskast är ovanliga och motverkas genom sensorer i vindkraftverken. Olyckor då rotorblad lossnar är mycket sällsynta. Den befintliga tekniken måste anses tillräckligt säker.

Länsstyrelsen i anledning av 2.1-2.2
Trots att påverkan förväntas bli påtaglig bedömer länsstyrelsen att det inte föreligger hinder att meddela tillåtlighet för verksamheten.

Avståndet från vindkraftverk till närmaste bostad är minst 1000 meter och begränsningsvärden för buller och skuggor har föreskrivits. Tillståndet har förenats med villkor avseende hinderbelysning för att minska påverkan ur denna aspekt. Etableringen kommer inte att inskränka de närboendes rätt att bedriva jakt, friluftsliv med mera (förutom under byggskedet) även om etableringen naturligtvis kommer att innebära att upplevelsen vid dessa aktiviteter påverkas.

Länsstyrelsen bedömer att det är mycket svårt att skapa en vindkraftfri zon med utblick från Björkvattnet zon utan att stora begränsningar i antalet vindkraftverk. Det är även mycket svårt att hitta områden där ingen närboende påverkas sett ur de aspekter som de klagande anför, särskilt när det gäller etableringar av denna storlek.

2.2 Jijnjevaerie sameby

2.2.1 Miljökonsekvensbeskrivningen

Samebyn

Samebyn anser att sökandens ansökan och MKB är bristfällig bl.a. eftersom den inte visar vilka effekter som uppstår för rennäringen. I anledning av de allvarliga störningar som uppkommer för samebyns rennäring i området är de åtaganden sökanden har gjort och de villkor som föreskrivits i MPD:s beslut inte tillräckliga försiktighetsmått.

Bolaget

Bolagets ansökan och miljökonsekvensbeskrivning uppfyller de krav som uppställs i miljöbalken. Samebyn har inte närmare preciserat vari bristerna skulle bestå. Bolaget kan också konstatera att samebyn i sitt yttrande den 22 oktober 2009 till MPD inte hade uppfattningen att utredningen behövde kompletteras.

Länsstyrelsen

Ansökan med MKB är kompletterad i flera omgångar och en studie över påverkan på rennäringen finns med i handlingarna och låg till grund för prövningen. Översiktsplanen tar i Ragundas fall hänsyn till påverkan på rennäringen i området.

2.2.2 Störningar för rennäringen

Samebyn

Samtliga parter synes vara överrens om de stora störningar som uppstår för rennäringen under byggskedet. Samebyn avstår därför från att argumentera mer i denna del förutom att framhålla att samebyns villkor avseende när sökanden får utföra anläggningsarbete synes vara mer anpassat till denna verklighetsbeskrivning än vad villkoret som MPD beslutat om.

Det är högst sannolikt att renar störs av vindkraftverken även under drift, vilket innebär att renarna kommer att undvika de påverkade områdena. Det är lika sannolikt att vindkraftverken även medför störningar på områden utanför parkerna. MPD:s slutsatser att rennäringen kan existera med vindbruket är inte korrekt.

Det finns inte någon studie som bekräftar MPD:s tes att förhållandena skiljer sig så kraftigt mellan skogslandskap och kalfjäll eller andra öppna landskap att de forskningsresultat avseende störningseffekter som visats i en naturtyp inte skulle ha bäring på en annan naturtyp.

Inunn Vistnes har tillsammans med en rad andra forskare publicerat en ny vetenskaplig artikel**:** C. Nellemann, I. Vistnes, P. Jordhöy, O-G Stöen, B. P. Kaltenborn, F. Hanssen och R. Helgesen, 2009. "Effects of Recreational Cabins, Trails and Their Removal for Restoration of Reindeer Winter Ranges". Society for Ecological Restoration International. Av artikeln kan det, utöver vad samebyn tidigare redogjort för, konstateras att den undvikelseeffekt som mänsklig aktivitet medför för renar är proportionerlig med aktivitetens omfattning. Samebyn anser att det är rimligt att anta att detsamma gäller för vindkraftparker. Således kommer en vindkraftpark av en storlek som den nu planerade att medföra en mycket större negativ påverkan på renar än de vindkraftparker som har omfattats av olika tidigare studier.

De fyra parkerna Björkhöjden-Björkvattnet, Bodhögarna samt Ögonfägnaden ligger samlade i Halånområdets uppsamlingsområde samt runt den flyttled som går igenom området. Till detta kommer den kumulativa effekten av andra intrång i samebyns renskötselområden. Sametinget anser att berörd samebys åsikter om etableringar och exploateringar som försvårar utövandet av renskötseln ska respekteras. De villkor som MPD har beslutat ändrar inte på förutsättningarna för samexistens.

MPD har i sin motivering till beslutet vänt på bevisbördan avseende den sökta verksamhetens effekt på rennäringen. Sökanden har inte visat i enlighet med 2 kap. 1 § miljöbalken att vindkraftparken inte kommer att påtagligt försvåra rennäringens bedrivande. Med anledning av att samebyn varken kommer att kunna använda snöskoter eller helikopterstöd i vindkraftsparken kommer samebyn inte kunna samla sina renar i området, varför hela Halåns vinterbetesområde blir oanvändbart. Eftersom Ögonfägnaden tillsammans med Bodhögarna och Björkhöjden-Björkvattnet utgör en del av ett mycket viktigt uppsamlingsområde för samebyn är det av yttersta vikt att samebyn kan använda det helikopterstöd som behövs för att samlingsarbetet ska kunna genomföras. Ett utredningsvillkor som i efterhand kan komma att konsta-

tera att så är fallet är inte tillfyllest. Samebyn håller cirka 2 500 renar i Halånområdet. Detta motsvarar cirka 52 procent av hela samebyns renhjord.

Det är inte heller så lätt att hitta nya alternativa betesmarker eftersom samebyarna måste ha upparbetat s.k. sedvanerätt till ett område för att kunna få bedriva vinterbete där. De stora områden som sökanden hänvisar till är troligen indelningen av Sveriges karta i områden där de olika samebyarna kan ha rätt att bedriva vinterbete. Det är dock inte så att samebyarna har upparbetat denna rätt på hela detta stora område, där bl.a. tätorter ingår, varför hela denna areal inte kan ligga till grund för en redogörelse för hur stort vinterbetesområdet är. Alla områden är vidare inte lämpliga för renbete.

Bolaget

Enligt bolagets uppfattning kan rennäring och vindkraft samexistera. Bolaget har även framhållit att Björkhöjden ligger i utkanten av samebyns vinterbetesområde och att en tredjedel av Björkhöjden även ligger inom Ohredahke samebys vinterbetesområde.

Bolaget har redogjort för de vindkraftprojekt i området som varit kända under ärendets handläggning. Det är dock inte rimligt att i samband med överprövning av ett tillståndsbeslut ta hänsyn till alla planer på verksamheter i närområdet som tillkommit efter prövningen eller att utgå ifrån att inga hänsyn alls ska tas vid prövningen av dessa senare eventuella ansökningar. Tvärtom ska bolagets vindparker i området beaktas vid senare prövning av dessa planerade verksamheter.

Länsstyrelsen

Det saknas stöd i miljöbalken för att beakta den kumulativa effekten av både befintliga och befarade intrång i samebyns renskötselområde i beslutet. Vid behandling av frågan om störning av en etablerad vindkraftspark måste beaktas att kunskapen om störningar på ren i uppförda vindkraftsparker är mycket liten och störningar från annan verksamhet ofta inte är relevant i jämförelse. Studier på vildren i Alaska är inte relevant att jämföra med en mer domesticerad ren som finns i vårt län. Länsstyrelsen ifrågasätter inte att renen störs av en etablering, dock kan störningens omfatt-

ning ifrågasättas. Huruvida hela området bortfaller under hela tiden ter sig omöjligt att kunna uttala sig om med befintligt kunskapsunderlag. Det är av stor vikt när under betesåret etableringen är tänkt att genomföras. Det går att förutse att det kommer att medföra en helt annan typ av arbetsinsats från samebyn att driva renen i och genom en vindkraftspark med kostnadsökningar som följd. Hur stora zoner som kommer att falla bort vid en etablering framstår som oklart och de angivelser som beskrivits i utredningen 5-12 km från parken ter sig också som mycket osäkra då många faktorer spelar in på zonernas storlek såsom naturens beskaffenhet, kuperat eller slätt land, alternativt renbete i närområdet etc. Länsstyrelsen delar inte uppfattningen om zonernas storlek med avseende på rennäringen, då relevant kunskap om zoner kring stora vindkraftsparker ännu inte finns, utan anser att de även kan vara betydligt mindre

2.2.3 Hänsynsreglerna

Samebyn

I anledning av de allvarliga störningar som uppkommer för samebyns rennäring i området är de åtaganden sökanden har gjort och de villkor som föreskrivits i MPD:s beslut inte tillräckliga försiktighetsmått för att tillstånd ska lämnas till verksamheten. Mot bakgrund särskilt av hänsynsreglerna i 2 kap miljöbalken ska tillstånd därför inte lämnas för verksamheten.

Sökanden har inte fullgjort sin skyldighet enligt den s.k. lokaliseringsregeln. Enligt 2 kap. 6 § miljöbalken ska för verksamheten väljas en plats som är lämplig med hänsyn till bl.a. miljöbalkens mål samt att ändamålet med verksamheten ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Den valda platsen är inte lämplig. Sökanden borde ha kunnat finna andra platser som inte innebär problem av den dignitet som valet av den aktuella platsen medför. MPD har inte beaktat vad som anges i Vindkrafthandboken – Planering och prövning av vindkraftverk på land och i kustnära vattenområden (Boverket, januari 2009) om att ”Känsliga områden som kalvningsland, samlingsområden, svåra passager, flyttleder och områden nära dessa skall undantas. Det är områdets funktion i renskötseln som avgör om det är lämpligt för vindkraft eller inte.”

Bolaget

Verksamheten är, med de villkor som har föreskrivits i tillståndet, väl förenlig med hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken och uppfyller även i övrigt de krav som uppställs i miljöbalken. Verksamheten medför, med föreskrivna försiktighetsmått, en mycket begränsad påverkan på samebyns verksamhet. Tillstånd ska därför meddelas för den sökta verksamheten. Villkoren som har fastställts säkerställer att påverkan på samebyns verksamhet blir mycket begränsad. Risken för påverkan på rennäringen är begränsad.

2.2.4 Avvägning mellan olika riksintressen m.m.

Samebyn

Driften av vindkraftverken innebär en störning som påtagligt försvårar för rennäringen. De villkor, försiktighetsmått och utredningar som föreskrivs påverkar inte denna bedömning. Den beslutande myndigheten bör även väga in vilket intresse som först fanns på platsen vid en intresseavvägning mellan två oförenliga intressen. Eftersom det ”första” intresset ska skyddas gäller detta skydd mot anläggandet av nya anläggningar. Detta även om den nya etableringen också skulle omfattas av ett riksintresseskydd och detta oavsett om den tidigare näringen omfattas av riksintresseskydd eller inte. Beträffande den samhällsekonomiska aspekten vill samebyn särskilt betona vikten för den lokala ekonomin av att rennäringen även fortsättningsvis kan bedrivas i området.

Eftersom områden av intresse för vindbruk och rennäring ofta sammanfaller riskerar ett synsätt som premierar vindbruket framför rennäringen att leda till att rennäringen på sikt kommer att förlora samtliga sina områden av riksintresse i vinterbeteslandet. Detta leder i sin tur till rennäringens undergång och i förlängningen samma konsekvenser för den samiska kulturen. Detta nu anförda förstärks ytterligare av att rennäringen i tillståndsärenden inte verkar tillmätas något värde överhuvudtaget på de platser där den inte är riksintresseförklarad. Vindbruket kan förläggas på andra platser i Sverige. Rennäringen kan dock inte på motsvarande sätt upparbeta sedvanerätt på nya platser under överskådlig tid. Riksintresset för rennäringen måste därför gå före riksintresset för vindbruk.

Hela det centrala Halånområdet ska vara av riksintresse för rennäringen. Vid en analys av hur samebyn använder området och dess centrala betydelse för rennäringen i området är detta en rimlig uppfattning. Vindkraftverken medför även påtagliga störningar för den/de riksintresseförklarade flyttled/flyttleder som passerar söder, väster och öster om Björkvattnet samt för det riksintresseförklarade uppsamlingsområde som ligger väster om samma park. Detta eftersom störningseffekter, i de av samebyn anförda studierna, har kunnat observeras inte bara i direkt anslutning till det tekniska ingreppet utan även inom ett område upp till fem kilometer ifrån detsamma. Till denna störningseffekt tillkommer även bullret från vindkraftverken.

Om länsstyrelsen menar att renarna ska lastas på lastbil och köras mellan vinterbeteslandet och sommarbeteslandet kan det på något sätt sägas vara korrekt att vindparken inte berör renskötseln. Samebyn har dock en ovillkorlig rätt att flytta till fots genom området. Det aktuella området fungerar även som stoppland och betesområde.

Sametinget har den 16 juni 2009 meddelat ett nytt beslut om vilka områden som denna myndighet anser vara av riksintresse för rennäringen, se **bilaga 3**. Jämfört med det material som sökanden använt i sin ansökan har Sametinget nu förklarat ett betydligt större område som riksintresse för rennäringen.

MPD har fattat tillståndsbeslut avseende fler vindparker i samebyns område, vilket innebär att samebyns tillgång till störningsfria områden minskar. Detta ökar naturligtvis betydelsen av befintliga sådana områden. Eftersom Bodhögarna, tillsammans med Björkhöjden-Björkvattnet och Ögonfägnaden, ingår i samebyns absolut viktigaste områden, är det extra viktigt att dessa områden förblir störningsfria. I motsvarande mån måste riksintresset för rennäringen i dessa områden stärkas.

I regeringsbeslut den 4 mars 2010, avseende tillåtlighetsprövning enligt 17 kap. miljöbalken av vindkraft i Markbygden, Piteå kommun har såväl miljöprövningsdelegationen i Norrbotten som Rennäringsdelegationen i Norrbotten uppehållit sig särskilt vid konsekvenserna för rennäringen genom anläggandet av vindparken. De har anfört att i det värsta tänkbara scenariot bedöms inom nämnda utredningsområ-

de 26 procent av Östra Kikkejaure samebys vinterbetesmarker bli obrukbara. Det skulle kunna medföra att det högsta tillåtna antalet renar för samebyns del måste minskas med 1 000 av sammanlagt 4 000 djur som samebyn får hålla idag. Dessa remissinstanser har på samma sätt som samebyn har utgått ifrån att hela utredningsområdet bortfaller för samebyns renskötsel och inte enbart de ytor som fundamenten tar i anspråk. Det kan även konstateras att regeringen anser att krav på kompensation för intrång och skadeförebyggande åtgärder gäller hela utredningsområdet och omkringliggande områden. Samebyn delar dock inte regeringens slutsats att rennäringen inte skulle påtagligt försvåras i området. Samebyn finner det uppenbart att regeringens beslut är politiskt betingat, snarare än juridiskt.

Eftersom det enbart är samer som bedriver rennäring är det enbart samer som drabbas genom MPD:s avvägning mellan näringarna. Eftersom avvägningsfrågan mellan intressena är ett led av tillståndsprocessen och därigenom en fråga med direkt betydelse för möjligheten att bedriva näringsverksamhet i området blir MPD:s inställning diskriminerande gentemot samer som etnisk tillhörighet. MPD:s inställning strider därför mot diskrimineringsförbudet i 2 kap 10 § diskrimineringslagen (2008:567). Vidare ska det allmänna, enligt 1 kap. 2 § fjärde stycket regeringsformen, motverka diskriminering av människor på grund av etniskt ursprung. Mot denna bakgrund strider länsstyrelsens inställning i avvägningsfrågan mot lag och grundlag och ska därför inte upprätthållas.

Hänsyn vid denna bedömning måste tas till Sveriges internationella åtaganden gentemot samerna som urfolk. Enligt FN:s konvention om politiska och sociala rättigheter (ICCPR) och den praxis som FN:s kommitté för mänskliga rättigheter (MR-kommittén) har utvecklat, får ett urfolks traditionella landområde och möjligheter att bedriva sin kulturellt betingade näringsform aldrig inskränkas i sådan utsträckning att de lokalt påverkade individerna förlorar sin möjlighet att försörja sig genom sin traditionella näringsform. Då detta är ett absolut krav krävs det att det, vid varje inskränkning, utförs en utvärdering om hur stor påverkan blir för urfolket och folkets möjlighet att bedriva sin näringsform.

Artikel 27 ICCPR syftar till att tillförsäkra ett urfolk, i detta fall samerna, en möjlighet att bibehålla sina kulturella, social och politiska rättigheter, såsom de uttrycks genom folkets traditionella livsstil. Den omständighet som är mest central för att uppfylla ovan nämnda rättigheter är, enligt MR–kommitténs praxis, möjligheten att bibehålla kontroll och nyttjanderätt över traditionella landområden. Vid avgörandet av om en inskränkning medför ett brott mot artikel 27 används tre kriterier, varav aktivt deltagande i beslutsprocessen är endast ett av dessa tre kriterier. Det viktigaste kriteriet är dock möjligheten för ett urfolk att fortsätta bedriva sin traditionella näringsform. Eftersom samebyn anser att MPD:s slutsats att vindkraftproduktion och vindkraft kan samverka är felaktig, innebär detta även att beslutet står i strid med artikel 27 ICCPR. Beslutet medför att samebyn s möjlighet att bedriva sin traditionella näringsform upphör, i vart fall för ett antal av renskötselföretagen inom samebyn .

Bolaget

Bolaget delar inte samebyns bedömning att hela det centrala Halånområdet ska anses utgöra riksintresse för rennäringen. Huvuddelen av de områden där vindkraftetablering planeras är utpekade som riksintresse för vindkraft och områdena bör bedömas som riksintresse för vindkraft. Verksamheten kommer inte, varken under anläggnings- eller driftsskede, att leda till ett påtagligt försvårande av rennäringen. Anläggningsarbetena kommer i huvudsak att bedrivas under tid då det inte bedrivs vinterbete. MPD:s bedömning att störningen inte kan anses bli så påtaglig att rennäringen inte kan bedrivas är riktig. Enligt bolagets uppfattning kan rennäring och vindkraft samexistera, jfr Regeringsrättens dom den 1 april 2010 i mål 1680-08.

Berörda kommuner har i fördjupade översiktsplaner pekat ut området som lämpligt för vindkraft. För det fall den planerade vindparken mot förmodan skulle anses leda till ett sådant påtagligt försvårande för rennäringen är bolagets uppfattning att företräde, efter en avvägning enligt 3 kap. 10 § miljöbalken, ändå borde ges åt vindkraften, jfr Regeringens ställningstagande i regeringsbeslut den 4 mars 2010, avseende tillåtlighetsprövning enligt 17 kap. miljöbalken av vindkraft i Markbygden, Piteå kommun.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen anser att riksintressena går att förena under förutsättning att kontinuerlig samverkan sker och att stora insatser görs, framförallt från exploatörens sida. De försiktighetsmått och villkor som MPD föreskrivit är tillräckliga för att intressena i området ska kunna förenas.

Det saknas stöd i lagstiftningen för att väga in vilket intresse som fanns först på platsen i en intresseavvägning mellan två oförenliga intressen. Länsstyrelsen delar inte samebyns syn om att skyddsbestämmelserna för energiproduktion inte är tillämpliga med anledning av att det i målet är fråga om ändrad markanvändning. Länsstyrelsen tolkar beslutet så att MPD inte har gjort en avvägning enligt 3 kap. 10 § miljöbalken eftersom MPD kommit fram till att verksamheterna kan samexistera med hänsynsåtgärder. En avvägning enligt 3 kap. 10 § miljöbalken behöver därför inte åberopas, dock borde en sådan avvägning göras.

Länsstyrelsen anser att man bör beakta betydelsen av flyttleder och därmed att möjlighet ska finnas att flytta till fots, att det kan bli ett betydligt större och hårdare betestryck på tidigare ej hårt nyttjade områden vid uppförande av sex vindkraftsparker och att randområden och zoner kring de enskilda områdena kan vara betydande. Uppförande och underhåll av nya hägnar, utfordringsanläggningar för utfordring på hösten och vårvintern, arbetsinsatser för extra samling och utfordring samt lastbilstransporter till och från vinterbetesområdet från fjällområdet är åtgärder som skulle minska inverkan på rennäringen.

Vad avser de nya riksintresseutpekandena som berör området runt Fullsjön ner mot Kalkstenshöjden bedömer länsstyrelsen att med de försiktighetsmått, utredningsvillkor mm som meddelats bör verksamheterna vara förenliga och kunna existera vid sidan av varandra. MPD har i beslutet konstaterat att, för den händelse de båda riksintresseutpekandena skulle vara att anse som oförenliga, så bör vindkraftsintresset ges företräde framför rennäringsintresset. Länsstyrelsen ser ingen anledning att frångå detta ställningstagande men som även framgår av PM av den 13 januari 2010, upprättat av länsstyrelsen Jämtland, är det inte lätt att bedöma vilket riksintresse som ska ges företräde och hur man kan komma till denna bedömning. Läns-

styrelsen delar uppfattningen att verksamheten innebär en påverkan på rennäringen i området. De villkor som föreskrivits i beslutet samt de åtaganden som bolaget gjort är dock tillräckliga för att tillstånd ska kunna beviljas.

2.2.5 Villkor

Samebyn

De villkor som MPD har beslutat är betydligt mindre ingående än de som samebyn har föreslagit i yttrandet. Villkoren och åtagandena förändrar egentligen inte huvudproblematiken, nämligen att renarna kommer att undvika vindparkerna under drift och att vindparkerna kommer innebära bl.a. att renhjorden splittras, vilket i sin tur medför orimligt betungande arbetsinsatser och kostnader för samebyn. Samebyn bestrider att villkoren innebär att näringarna kan samverka. Samerna ska inte behöva bära en oproportionell börda vad gäller samhällets behov

Villkor 2

Det är viktigt att det explicit framgår att ett återställande av det ianspråktagna området ska ske till ett fullgott vinterbetesområde för rennäringen. Samebyn är därvid inte övertygad om att säkerhetsbeloppet om 300 000 kr per vindkraftverk är tillräckligt.

Villkor 7

Samebyn hade föreslagit att sådana arbeten enbart fick ske efter samebyns explicita medgivanden. Som samebyn bedömer saken innebär samråd för det mesta att samebyn på egen bekostnad får delta i informationsmöten och att samebyns synpunkter som framförs på dessa möten inte tillmäts någon betydelse.

Villkor 8

Villkoret bör förtydligas med att vägar, fundament, el- och teleledningar ska anläggas på ett sätt som i möjligaste mån begränsar skador på rennäringen.

Villkor 14

MPD har helt bortsett från att det är samebyns renskötselområde som ska skyddas från buller. Som villkoret nu ser ut gäller det enbart vid bebyggelse. I känsliga mil-

jöer såsom renbetesområden måste sökanden använda vindkraftverk som inte ger upphov till buller av den aktuella nivån. Om det av tekniska skäl inte går att reducera bullret till en för platsen lämplig nivå är den valda lokaliseringen inte lämplig för den typen av verksamhet. Sökanden bör i vart fall lämna en redogörelse till varför vindkraftverken måste ge upphov till en sådan ljudvolym och i sin MKB redovisa alternativa tekniker för att utvinna vindkraft, exempelvis mindre verk med lägre bullernivåer, och om sådana inte väljs motivera varför de mer bullrande verken har valts. Om så inte sker bör MKB:n inte godkännas, se Högsta domstolens beslut den 10 juni 2009, mål nr T 3126-07.

Samebyn ifrågasätter även uppgiften att det inte är tekniskt möjligt att uppnå den av samebyn (och Boverket) föreslagna bullernivån. Det måste ifrågasättas att alla vindkraftverk, oavsett storlek och antal, skulle ge upphov till samma bullernivå. Sökanden bör föreläggas att utreda denna fråga.

Utredningsvillkor U1

Sista meningen i första stycket i utredningsvillkoret bör ha följande lydelse: *Utredningen ska utmynna i förslag till skyddsåtgärder, kompensationsåtgärder och ytterligare villkor för att försätta rennäringen i området i samma situation som om etableringen av vindkraftanläggningen inte hade ägt rum.*

Kompensationsåtgärder som vidtas efter det att skadan redan har skett är inte tillräckliga. Störningseffekterna från vindkraftverken som medför att renarna undviker parkerna med omnejd innebär att samebyn inte kan använda Halåns vinterbetesområde. Detta medför att samebyn inte kommer att kunna nyttja ett av sina fem kärnområden under minst två år efter byggskedet då utredningen ska pågå. Samebyn kommer inte heller kunna använda detta kärnområde under byggskedet. Eftersom svårigheter kan finnas med att fastslå vad ett normalår för rennäringen är, eftersom förhållandena varierar så kraftigt år till år, finner samebyn att det är rimligt att utredningen ska fortgå i fem år innan etablering av eventuell vindkraftanläggning sker.

Vad som ska ske med de renskötselföretag som tvingas avstå från vinterbete eller tvingas utfordra sina renar på konstgjord väg med mycket stora kostnader till följd under denna långa tid är oklart.

Det är inte rimligt att samebyns enskilda näringsidkare, vid etablering av konkurrerande markanvändning, ska behöva ta ansvar för utvecklingen av forskning över vilken miljöpåverkan den konkurrerande verksamheten har på samebyns verksamhet. En annan problematik med utredningsvillkoret är att störningarna för rennäringen kan komma att bli svåra att observera. Detta eftersom renskötarna i det längsta kommer att försöka undvika de med vindkraft bebyggda områdena. Orsaken till detta är för det första den spridningseffekt som kommer att uppstå i det naturliga uppsamlingsområdet, och för det andra den svårighet som uppstår i att samla renarna om de mot all förmodan skulle ta sig in i området. En felaktig slutsats kan därför bli att inga observerbara störningar uppstår för rennäringen. Dessa störningar kommer istället att bl.a. uppstå genom överbetning i andra områden, störningar och kostnader förknippade med stödutfordring samt utslakt av renar och därigenom minskad överlevnadspotential hos renskötselföretagen.

Därtill kommer de ytterst svårmätbara störningarna för samebyn som de ”Fördjupade rennäringsanalyserna” pekat på, såsom psykiska påfrestningar, risk för konflikter externt, tilltagande oro, ökad risk för inbördes konflikter, påverkan på den samiska identiteten, risk att den samiska kulturen mattas av och förlorad traditionell kunskap. Samebyn ser framförallt att förändringen av gruppindelningen av renskötselföretagen inom samebyn, vilka framtvingas av störningarna inom samebyns vinterbetesområden, kommer att orsaka kostnader och psykosociala konsekvenser som blir ytterst svåra att påvisa. Samebyn befarar därför att den inte kommer att kompenseras för dessa störningar eftersom det finns risk att sökanden dels anser att samebyn inte kan visa att de föreligger, dels att sökanden kommer bestrida att de uppkommit genom den sökta verksamheten.

Vidare har samebyn mycket svårt att se vilka kompensationsåtgärder som kan bli möjliga för att reparera störningarna för rennäringen. I det fall samebyns påstående om vindkraftverkens störningseffekter under drift är korrekta innebär det att vind-

kraftverken måste nedmonteras för att rennäringen ska kunna fortsätta ostört i området. Samebyn har svårt att se att sökanden skulle föreslå en sådan åtgärd när vindkraftverken finns på plats. Samebyn anser vidare att målsättningen för utredningsvillkoret inte tar tillräcklig hänsyn till rennäringen. MPD har använt sig av skrivningen ”minimera störningar på rennäringen” vilket inte är tillfyllest.

Utredningsvillkoret har inte förutsättningar att lösa problemen för rennäringen på ett sådant sätt att rennäring och vindkraftproduktion runt Bodhögarna kan samverka. Kompensationsåtgärderna måste presenteras innan tillståndet tas i anspråk för att det ska vara möjligt att bedöma om de kan lösa intressekonflikten mellan rennäringen och vindbruket. Visar det sig att kompensationsåtgärderna inte är tillräckliga ska den sökta verksamheten inte tillåtas.

Skulle prövningsmyndigheten finna att det räcker med ett utredningsvillkor, trots samebyns bestridande, anser samebyn att de till MPD föreslagna villkoren ska beaktas, jfr yttrande den 22 oktober 2009, punkterna 19.5.1 – 19.5.8 och 19.5.11.

Samebyn vill i denna del återknyta till det av sökanden anförda regeringsbeslutet den 4 mars 2010 om vindkraft i Markbygden. Av beslutet (s. 2) framgår att regeringen har begränsat tillåtligheten av verksamheten med ett antal villkor där särskilt ett är intressant för rennäringen:

> ”Bolaget ska, i samråd med Länsstyrelsen och berörda samebyar, upprätta ett program för och utföra undersökningar av vindkraftsanläggningens påverkan på rennäringens bedrivande. Undersökningarna, som ska bekostas av bolaget, ska avse påverkan under byggnads- och anläggningsarbetena och under driften *i jämförelse med förhållandena innan uppförandet* [samebyns kursivering]. Programmet ska godkännas av Länsstyrelsen. Byggnads- och anläggningsarbetena får inte påbörjas innan Länsstyrelsen godkänt programmet.”

Villkoret i regeringens beslut överensstämmer till stor del med samebyns förslag på ytterligare utredningar enligt punkt 19.5.1 i yttrandet av den 22 oktober 2009. Det kan även konstateras att regeringens krav på utredning därför är betydligt mer långtgående än det som sökanden har föreslagit i ärendet och som Länsstyrelsen har beslutat om.

Provisoriska villkor P2

a/ Sökanden bör inte tillåtas utföra arbete under den tid samebyn har rätt att bedriva renskötsel i området.

b/ Samebyn ser inget skäl till varför sökanden ska få utföra byggnadsarbeten utan samebyns explicita medgivande på sätt som yrkades inför MPD: *Anläggningsarbete och nedmonteringsarbete i Jijnjevaerie samebys renskötselområde under perioden 1 oktober till den 30 april får enbart äga rum efter samebyns explicita medgivande.*

c/ Samebyn tillskrev sökanden i mars 2010 med anledning av att bolaget utan att förvarna samebyn hade plogat vägar i området vid Fullsjön för att kunna ta ned de vindmätningsmaster som bolaget satt upp i området i anledning av de nu aktuella miljöprövningsprocesserna. Plogningen av vintervägarna utan förvarning innebar att en vinterbetesgrupps renhjord spreds över ett mycket stort område med bl.a. stora arbetsinsatser för samebyn till följd. I sitt svar angav bolaget att plogning av vägar är en helt normal åtgärd och att bolaget inte avsåg att erbjuda samebyn någon ersättning. Bolaget kunde bara beklaga om plogningen eventuellt har orsakat merarbete för samebyns del. Samebyn anser att sökanden genom sitt agerande i plogningsfrågan tydligt har visat hur bolaget ser på samverkan och vilka insatser det är berett att vidta. Som ett resultat saknar samebyn nu det förtroende för sökanden som krävs för att en samverkan mellan parterna ska kunna ske.

d/ Prövotidsföreskriften avseende utfodring bör ha följande lydelse: *Under anläggningstiden ska bolaget tillse att utfordring av samebyns renar äger rum under hösten vid samebyns hagar i anslutning till året-runt-markerna eller annat lämplig plats som samebyn anvisar. Utfordringen ska dimensioneras till att avse det högsta fastställda renantalet för samebyn och ska maximalt äga rum under tre månader per höst.*

Under anläggningstiden ska bolaget tillse att utfordring av samebyns renar äger rum under våren i Halånområdet. Utfordringen ska dimensioneras till

att avse 2 500 renar och ska som minst äga rum under två veckor och som längst under fyra veckor per vår.

Bolaget ska tillhandahålla komplettering av samebyns hagar i anslutning till året-runt-markerna, eller annan lämplig plats som samebyn anvisar, genom anläggande av lastningsanläggning, förvaringsbodar, fodersilos och foderstationer. Utformningen av anläggningarna ska ske i samråd med samebyn. Anläggningarna ska vara färdigställda senast vid den tidpunkt då samebyn behöver använda dem under den första hösten under anläggningstiden.

Bolaget ska tillhandahålla en samlingsanläggning med hagar och lastningsanläggning, en förvaringsbod, en silo och foderstationer i Halånområdet. Utformningen av anläggningen ska ske i samråd med samebyn. Bolaget ska svara för underhåll av dessa anläggningar. Anläggningarna ska vara färdigställda senast vid den tidpunkt då samebyn behöver använda dem under den första våren under anläggningstiden.
Bolaget ska tillse att det tecknas djurförsäkringar som ska ge samebyn ersättning till livdjursvärde om fler än 0,1 procent av samebyns renar per månad dör eller blir så sjuka att de måste avlivas på grund av utfordringen.

Bolaget ska svara för veterinärkontroll av samebyns renar samt uppföljning och dokumentation av utfordringen.

Utfordringsvillkoret har som syfte att kompensera samebyn för att reservbetesområdet inte kan användas under anläggningstiden. Utfordring ska ske med pellets, hö och renlav. Om bolaget anser att det är lämpligt att samebyn svarar för det faktiska utfordringsarbetet bör det stå fritt för parterna att överenskomma under vilka villkor detta ska ske, vilket i så fall förutsätter, förutom kompensation för samebyns arbetsinsatser, bl.a. att bolaget tillhandahåller arbetshjälpmedel i form av lyftar och speciella kälkar för att renskötarna ska undvika arbetsskador. Skyldighet för bolaget att svara för försäkring för renar är på grund av den risk som föreligger vid långvarig utfordring. Av samma skäl måste bolaget tillse att erforderlig veterinärkontroll utförs samt att en

uppföljning och en dokumentation sker avseende detta stora utfordringsprojekt. Detta kan förslagsvis ske genom Sveriges Lantbruksuniversitet.

e/ Villkoret om vegetationsskiktet bör ha följande lydelse: *Sökanden ska genom att spara vegetationsskiktet i området återställa det efter det att anläggningsarbetena är utförda.*

Parterna synes vara överens om de allvarliga störningarna för rennäringen under byggtiden. Mot bakgrund av den internationella rättens krav på effektivt deltagande torde det heller inte räcka med att enbart ge samebyn information. Större underhåll ska förläggas sommartid. För att möjliggöra renarnas betesro är det nödvändigt att den mänskliga aktiviteten i området minimeras under den tid området får användas av rennäringen.

För att undvika skador i mark där inga fundament, vägar eller andra anläggningar uppförs, ska vegetationsskiktet på dessa ställen sparas och återställas. Prövotidsutredningen utgör inte något skydd för rennäringen främst på grund av villkorets utformning, dvs. att man i efterhand försöker utreda hur rennäringen har påverkats utan att först ha fastställts hur rennäringen bedrivs innan intrånget.

Provisoriskt villkor P3

Samebyn bestrider att det skulle räcka med 750 meters skyddssträcka åt vartdera hållet. Denna siffra har helt tagits ur luften och bör jämföras med den uppgift om en utsträckning av störningseffekten i minst fem kilometer som förekommer i de av samebyn åberopade vetenskapliga undersökningarna. De 750 meterna bör även jämföras med de två kilometer som föreslås som skydd för kungsörn/fjällvråk i P4. Samebyn vidhåller att ett skyddsavstånd om fem kilometer, punkt 19.5.10 i yttrandet den 22 oktober 2009 till MPD, ska gälla. I enlighet med samebyns skrivning ska villkoret även gälla för det riksintresseförklarade uppsamlingsområdet utanför vindkraftparken. Dessutom ska inte heller vägar, kraftledningar eller andra anläggningar få placeras inom denna skyddszon. Det kan poängteras att sökanden samtycker till

ett skyddsavstånd för uppsamlingsområdet. Detta framgår av ett yttrande daterat den 14 augusti 2009.

Det finns helt enkelt inga alternativa dragningar som kommer att accepteras av renarna eller av renskötarna. Samebyn vill i sammanhanget dessutom erinra om skrivningen i prop. 1985/86:3 s. 159 – 161; ”bör beaktas näringens behov av sammanhängande betesområden och tillgång till alternativa betesområden inom de olika årstidslanden samt alternativa flyttningsleder.” Det räcker således inte med en flyttningsled för att tillfredställa rennäringens behov. Några andra kompensationsåtgärder synes heller inte vara tillämpliga. Samerna har en ovillkorlig rätt att flytta sina renar till fots.

Föreskriften är en tillämpning av skyddsbestämmelserna i 3 kap MB. Föreskriften är dock inte tillräcklig för att skydda rennäringen mot de påtagliga störningar vindkraftparkerna innebär. Om de områden som flyttleden förbinder inte längre kommer att kunna användas för rennäringen, på grund av störningarna från vindkraftverken, riskerar skyddet för flyttleden enbart att bli ett slag i luften.

Nytt provisoriskt villkor (P3)

Frågan om renflyttningar i området under anläggningstiden bör regleras enligt följande: *Bolaget ska under anläggningstiden tillse att flyttning av samebyns renar ska ske från året-runt-markerna till vinterbetesområdet på hösten och från vinterbetesområdena till året-runt-markerna på våren. Flyttningarna ska avse 2 500 renar i vardera riktningen.*

Den sträcka som renarna ska flyttas uppgår till ca 24 mil enkel väg. Om bolaget anser att det är lämpligt att samebyn svarar för det faktiska flyttningsarbetet bör det stå fritt för parterna att överenskomma under vilka villkor detta ska ske.

Bolaget

MPD:s beslut är riktigt. De villkor som har fastställts säkerställer att påverkan på samebyns verksamhet blir mycket begränsad. Om det finns skäl att fastställa ytterligare krav på försiktighetsmått eller kompensationsåtgärder kommer det att finnas

möjlighet att föreskriva sådana kompletterande krav efter två respektive fyra år från det att tillståndet togs i anspråk. Kraven på hänsyn gentemot rennäringen går längre än i något annat liknande tillståndsärende.

Betr. villkor 2

Bolaget anser att den ekonomiska säkerheten om 300 000 kr är tillräcklig för att återställa det ianspråktagna området till ett fullgott vinterbetesområde. Det bör även beaktas att det område som ska återställas utgör en helt obetydlig del i förhållande till samebyns vinterbetesområde. Även i förhållande till den normala skogsavverkning som sker måste den framstå som oväsentlig.

Betr. villkor 7

MPD:s bedömning att utformning av villkor 7 att förslagen till väg- och ledningsdragningar, placering av uppläggnings- och uppställningsytor ska föregås av samråd är enligt bolagets uppfattning rimlig.

Betr. villkor 14

Det är inte tekniskt möjligt att uppnå 35 dB(A) i anslutning till vindkraftverken så som samebyn gör gällande. Det av MPD föreslagna riktvärdet är i enlighet med praxis.

Betr. utredningsvillkor U1

Bolaget föreslog ett antal försiktighetsmått baserade på utredningen i ärendet och MPD har även föreskrivit försiktighetsmått för att begränsa eventuella störningar som prövotidsföreskrift. Under en prövotid ges sålunda möjligheter att utreda behovet av och möjliga åtgärder för ytterligare begränsa påverkan. Samebyns förslag till utfodring och flytt av renar är inte acceptabel. Sammanfattningsvis är MPD:s utformning av utredningsvillkoret och prövotidsföreskrifterna riktig. Föreskrivna krav innebär att samebyns intressen tillgodoses så långt som är rimligt.

Betr. prövotidsvillkor P2

a/ Anläggningsarbetena kommer i huvudsak att bedrivas under tid då det inte

bedrivs vinterbete. MPD:s bedömning att störningen inte kan anses bli så påtaglig att rennäringen inte kan bedrivas är riktig.

c/ Det stämmer att bolaget den 17 februari 2010 lät ploga vägar inför nedtagning av mätmaster. Sedan bolaget vid möte den 4 mars 2010 fått information av samebyn om att plogningen hade medfört problem fördes en dialog med samebyn för att minimera påverkan på renskötseln. Bolaget avstod även från att ta ned masterna under den period då samebyn hade renar i området. Bolaget avser också att, i enlighet med de villkor som har föreskrivits, föra en dialog med samebyn för att förhindra att liknande problem uppkommer framgent.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen anser att MPD beaktat påverkan på renskötseln i utredningsvillkor U1 och att det är bättre att föreskriva om utredningsvillkor istället för att direkt fastställa försiktighetsmått.

Betr. prövotidsvillkor P2

b/ Att föreskriva att anläggnings- och nedmonteringsarbeten endast ska få ske efter samebyn explicita medgivandet skulle mot bakgrund av att länsstyrelsen anser att de utpekade riksintressena går att förena innebära en stor inskränkning i tillståndet för verksamheten.

d/ I utredningsvillkoret U1 framgår att länsstyrelsens yttrande till MPD daterat den 24 november 2009 bör tas som utgångspunkt vid utredning vad gäller förslag till slutliga villkor. Det kan vara bra att förtydliga prövotidsvillkoret i denna del genom att precisera det med utgångspunkt från länsstyrelsens nyss nämnda yttrande.

Betr. prövotidsvillkor P3

Samebyn har särskilt ifrågasatt prövotidsföreskrift P3 och anser att 750 meters skyddssträcka åt vardera hållet från den linje som utpekats som flyttled inte skulle vara tillräckligt, att flyttningsleden enligt samebyns uppfattning inte kommer att kunna ändras, att kompensationsåtgärder är uteslutna och att det innebär att något

särskilt skydd inte har tagits till rennäringen. Det föreskrivna villkorsförslaget sträcker sig längre än 24 § 2 st rennäringslagen. Att framföra krav på ett generellt skyddsavstånd om 5 km även för åtgärder som inte kan anses ligga inom flyttningsvägens sträckning, går långt utöver den skyddsnivå som kan anses följa av rennäringslagen.

Sammanfattningsvis är MPD:s utformning av utredningsvillkoret och prövotidsföreskrifterna riktig. Föreskrivna krav innebär att samebyns intressen tillgodoses så långt som är rimligt.

2.3 Naturskyddsföreningen i Västernorrlands län

MPD har inte tillämpat försiktighetsprincipen i 2 kap. 3 § miljöbalken på ett korrekt sätt i sitt beslut om skyddsavstånd till de tre örnbon som berörs av vindkraftsparken. Två av bona har ett skyddsavstånd på två km medan ett av bona har endast en km. Boet omringas av vindkraftverket och ett skyddsavstånd om 2 km behövs. Royal Society for the Protection of Birds studie ”Bird sensivity map to provide locational guidande for onshore vind farms in Scotland”, J.A Bright et al., 2006. Enligt studien vistas örnpar 50 % av tiden inom en radie av 2,5 km från boområdet. I studien förs även ett resonemang om att en radie på upp till 6 km från boområdet bör undantas från störning. Det är av stor betydelse för dessa örnars säkerhet om vindkraftverk står på 2 km avstånd istället för 1 km avstånd. Nyttjandet beror på var födan lämpligen söks och var fåglarna kan flyga energieffektivast. Det bästa vore att känna till örnens flygmönster.

Det är inte rimligt att som MPD säga att just denna vindkraftspark inte skulle påverkan kungsörnsstammen nationellt eller regionalt och att de negativa effekterna inte därför motiverar ett större hänsynstagande. Det utbyggnadsmål som regeringen satt upp kommer att påverka åtskilliga örnrevir negativt. Om ett örnpar dödas av ett vindkraftverk ersätts örnparet av ett annat örnpar, som sedan dödas och ersätts. På detta sätt bildas ett svart hål där örnpopulationen kontinuerligt avtappas.

Det har inte tidigare byggts så stora vindparker som denna i skogslandet i Sverige. Därför är det viktigt att korta avstånd inte blir prejudicerande för framtida byggna-

tioner. De saknar en definition av det av MPD använda uttrycket ”oacceptabla produktionsbortfallet”. Vart går gränsen för ett oacceptabelt produktionsbortfall?

MPD har uppgett att eftersök av kollisionsdödat vilt ska ske vid en fastställd yta runt respektive bo. Det måste rimligen vara områdena runt vindkraftverken som ska sökas och inte runt bona.

2.4 Ångermanlands Ornitologiska förening

Kungsörnen är orädd för alla rörliga föremål i luften eftersom den under årtusenden har regerat i luftrummen och aldrig varit utsatt för hot från något som rör sig i luften. Trots att kungsörnar är långlivade fåglar är dödligheten hög under de första levnadsåren. Det är ungefär en av fem kungsörnar som överlever till fem års ålder då de i genomsnitt börjar häcka. Att unga kungsörnar dödas av vindkraften på övervintringsområden i södra Sverige har därför en mindre inverkan på det häckande kungsörnsbeståndet. Vuxna revirhävdande örnar i västernorrland och jämtland stannar i regel kvar i reviret hela året. För vuxna örnar är den årliga dödligheten låg och efter första häckningen kan den finnas kvar i reviret i 20-25 år. När vuxna revirhävdande örnar, som överlevt de första kritiska åren, dödas har det väsentligt större betydelse för populationsutvecklingen. Studier på kungsörn, främst från Skottland, visar att det behövs i genomsnitt 0,5 ungar per par och år för att kungsörnsstammen ska vara stabil. Vid lägre häckningsframgång riskerar populationen att minska. I Västernorrlands län producerades 0,06 ungar per par under 2009. Under den senaste 10-årsperioden har ungproduktionen varit 0,25 och endast under fyra av de tio åren har den varit högre än tre ungar per par. Häckningsframgången för kungsörnar i Västernorrland är därmed väsentligt lägre än i övriga norrlandslänen. Länet har således en sviktande kungsörnspopulation med låg häckningsframgång varför varje häckande par bör betraktas som värdefull ur ett bevarandebiologiskt perspektiv.

I fågeldirektivet 79/409/EEC är kungsörnen medtagen i bilaga 1. Det innebär att man ska vidta särskilda åtgärder för bevarande av deras livsmiljö för att säkerställa deras överlevnad och fortplantning inom det område där de förekommer. Därför ska det bl.a. vara förbjudet ”att avsiktligt störa dessa fåglar, särskilt under häcknings- och uppfödningsperiod, i den mån dessa störningar inte saknar betydelse för att

uppnå syftet med detta direktiv”. I propositionen ”En ny rovdjursförvaltning” slår regeringen fast att ”kungsörnens utbredning inte bör påverkas av människa”. Enligt ÅOF:s uppfattning innebär byggnationer av vindkraftparker i kungsörnsrevir en störning av kungsörnarna och motiverar därför att tillståndsmyndigheterna använder miljöbalkens hänsynsregler på ett seriöst och ansvarsfullt sätt. När det gäller vilka åtgärder som behöver vidtas för att minimera risken för att stora fåglar som t.ex. örnar ska förolyckas i vindkraftverk så visar den samlade erfarenheten att det är just lokaliseringen av verken som har störst betydelse. Det är mycket svårare och mer kostsamt att i efterhand försöka minska riskerna genom att vidta åtgärder som eventuellt begränsar verkens drift. För att kunna undvika olämplig placering av vindkraftverk krävs därför mycket kunskap om var olika fågelarter förekommer och hur de rör sig i landskapet. Ju bättre kunskap man har desto bättre placering ur fågelsynpunkt. Är kunskapen bristfällig är det därför av yttersta vikt att ta till större skyddszoner runt känsliga arters boplatser.

Sveriges ornitologiska förening kräver i sin vindkraftspolicy en skyddszon på minst 3 km till befintligt örnbo. Enligt Royal Society for Protection of Birds rekommenderas buffertzoner på 2,5-6 km för kungsörn.

Den planerade vindkraftparken på Björkhöjden-Björkvattnet ingår i ett område med minst två, eventuellt tre kända kungsörnsrevir. MPD har gett tillstånd till 280 vindkraftverk och tillsammans med andra exploatörer som ansökt om tillstånd kommer det området att hysa 444 vindkraftverk. Frågan om slutliga villkor har för påverkan på fågellivet har skjutits upp under en prövotid. MPD har gått emot flera remissinstanser genom att sätta ett skyddsavstånd på endast 1 km till det enda säkert kända och aktiva örnboet. Enligt MPD skulle ett utökat skyddsavstånd till 2 km innebära att risken för kollision och störningar under byggtiden minskar men att det är pga. bristande kunskap omöjligt att säga hur långt skyddsavståndet måste vara för att riskerna helt ska elimineras. Avseende tillståndet för Stamåsen hade MPD motsatt argumentation angående skyddsavstånd. En mer korrekt tillämpning av försiktighetsprincipen skulle vara att inte ge tillstånd till att sätta upp enskilda vindkraftverk närmare än 2 km från kungsörnsbon. Kommande studier under prövotiden får visa ifall fler vindkraftverk kan sättas upp närmare örnboet ifall dokumentationen visar

att kungsörnarna inte nyttjar vissa områden i hög grad. Prövotiden bör användas till att samla kunskap inför ett slutgiltigt beslut om turbinernas placering och inte tvärtom för att utröna vilka negativa konsekvenser som exploateringen resulterar i.

ÅOF konstaterar att det inte förts något resonemang om bästa placering av varje verk inom vindkraftsparken. Det har inte förts något resonemang om vindkraftverk närmare än 2 km från ett bo kan flyttas till en annan del av parken. MPD menar att det inte har någon betydelse för kungsörnsstammen på regional eller nationell nivå om skyddsavståndet sätts till en km. MPD har inte gjort någon helhetsbedömning över vilka konsekvenser vindkraftsutbyggnaden i länet kommer att få för kungsörnstammen. I fall man i varje enskilt beslut i rimlighetsbedömningen resonerar att denna specifika tillståndsgivning inte har någon betydelse för kungsörnsstammen regionalt eller nationellt så riskerar länsstyrelsen att fatta beslut där kungsörnstammen halveras i länet. Genom en god planering redan i början av projektet hade bolaget kunnat tillgodose kravet på ett skyddsavstånd på 2 km utan stora kostnader. ÅOF har försett bolaget med uppgifter om örnbon redan i inledningen av projektet men ingen hänsyn har tagits till uppgifterna utan tvärtom har vindkraftverk lagts ännu närmare örnbon.

Eftersök av döda och skadade fåglar bör rimligtvis ske i ett definierat avstånd till vindturbinerna och inte bona. Eftersom resultatet av fallviltstudien inte kan utvärderas förrän efter ca fem år utgör det inte skäl för en mer generös bedömning avseende skyddsavståndet till kungsörnsbon.

Bolaget i anledning av 2.3 – 2.4

MPD:s bedömning om rimligt skyddsavstånd till identifierat bo är riktig. Bolaget vidhåller i övrigt vad det tidigare har anfört.

Vid fastställande av lämpligt skyddsavstånd till identifierade för kungsörnsbon ska en avvägning göras enligt 2 kap. 7 § miljöbalken. Att ett större avstånd från kungsörnsbo till närmaste vindkraftverk ger ett visst ökat skydd är ostridigt. Detta måste dock vägas mot det faktum att det skulle medföra att minst 18 vindkraftverk inte skulle kunna uppföras med ett avstånd om 2 km. Samhällsnyttan av 18 verk måste

vägas mot nyttan av en viss ökad säkerhet för det kungsörnspar som har sitt revir på den aktuella platsen. MPD har härutöver föreskrivit villkor om avstånd om 2 km till de två rovfågelbon som ligger i Björkvattnets västra del. Villkoret gäller under en prövotid. Om slutligt villkor fastställs i enlighet med prövotidsföreskriften innebär det ett permanent bortfall av ytterligare 12 vindkraftverk.

Bolaget och föreningarna synes överens om att kunskapen om hur rovfågel påverkas vid anläggande av vindkraft i skogslandskap under anläggnings- och driftsskede är begränsad, samt att det finns skäl att förbättra kunskapsläget. Det utredningsvillkor som MPD har föreskrivit medför att bolaget åläggs att genomföra omfattande studier. Det kommer också finnas möjlighet att föreskriva ytterligare villkor om försiktighetsmått om det under utredningsskedet visar sig att det finns behov av sådana försiktighetsmått. Den genomförda eller tillståndsgivna utbyggnaden av vindkraften inom regionen är dock inte idag av sådan omfattning att den kan anses utgöra ett hot mot kungsörnens fortlevnad eller bestånd. Vid lokaliseringen av de aktuella parkerna har genomförts inventeringar av kungsörnsbestånden och hänsyn har tagits till lokaliserade örnbon.

De planerade parkerna berör totalt tre eller möjligen fyra kungsörnsbon, där närmaste avstånd till bona är mellan 1,5 km och 2 km. Det är osäkert om två av bona fortfarande nyttjas av kungsörn. I fråga om ett av bona har MPD bedömt att nyttan av ett skyddsavstånd om 2 km istället för 1 km inte överväger nyttan eftersom det skulle medföra att ytterligare ett antal vindkraftverk inte skulle kunna uppföras. Bolaget delar MPD:s uppfattning att nyttan får anses mycket marginell med hänsyn till den ringa riskreduceringen (utifrån boets placering) och nyttan kan inte anses överväga nackdelarna (i form av att vindkraftverken inte uppförs).

Föreningarna anger, eller har tidigare angett, att de i grunden är mycket positiva till vindkraften som en förnybar energikälla. Det kan då tyckas lite märkligt att föreningarna gör frågan om etableringen av sex vindparker till en så stor fråga, när det i praktiken handlar om huruvida skyddsavståndet ska vara ytterligare 500 meter respektive 1 km till två kungsörnsbon.

Bolaget har redogjort för de vindkraftprojekt i området som varit kända under ärendets handläggning. Det är dock inte rimligt att i samband med överprövning av ett tillståndsbeslut ta hänsyn till alla planer på verksamheter i närområdet som tillkommit efter prövningen eller att utgå ifrån att inga hänsyn alls ska tas vid prövningen av dessa senare eventuella ansökningar. Tvärtom ska bolagets vindparker i området beaktas vid senare prövning av dessa planerade verksamheter.

Länsstyrelsen i anledning av 2.3 – 2.4

Länsstyrelsen anser att ett avstånd baserat på flygrörelser och revir är att föredra framför ett fast avstånd. Bedömningen om skyddsavstånd bör därför göras från fall till fall utifrån kunskap om det aktuella reviret, omgivande förhållanden samt tillgängligt kunskapsunderlag. Försiktighetsprincipen ska alltid finnas med i bedömningen liksom en avvägning om konsekvenserna, i det här fallet bortfall av vindkraftverk, är acceptabla.

Bortfall av ett antal vindkraftverk samt det faktum att boet är lokaliserat i en mycket utsatt position även om avståndet utökas talar för ett skyddsavstånd i enlighet med MPD:s beslut. Försiktighetsprincipen, samt möjlighet till uppförande av ytterligare vindkraftverk om uppföljande fågelstudier visar att detta är möjligt talar emellertid för ett utökat skyddsavstånd.

Frågan om skyddsavstånd till rovfågelbo är problematisk, inte minst mot bakgrund av att erfarenheter från etableringar liknande den i Björkhöjden-Björkvattnet hittills är begränsade. I området finns fler vindparker, där problematiken finns med närhet till örnbo och där länsstyrelsen kommit till olika slutsatser vad det gäller skyddsavstånd. När det gäller bedömning av kumulativa effekter kan dock, såvitt länsstyrelsen erfar, hänsyn vid tillståndsprövning tas enbart till pågående markanvändning vilket gör det svårt att väga in de verksamheter som planeras i området men som ännu ej prövats och vunnit laga kraft.

Länsstyrelsen bedömer att inga nya uppgifter inkommit som föranleder en ny bedömning i ärendet när det gäller skyddsavstånd till rovfågelbo. Mot bakgrund av det komplexa förhållande som råder, framför allt boets utsatta position, menar länssty-

relsen att uppföljande studier är av stor vikt för att inhämta erfarenhet att använda i dessa och kommande projekt även på andra håll med liknande förhållanden. Väl genomtänkta kompensationsåtgärder, t ex i form av ersättningsbon är en viktig åtgärd om skyddsavstånden inskränks på ett sådant sätt att det föreligger risk för negativ påverkan.

2.5 Giltighetstid för tillståndet

Miljödomstolen har berett parterna möjlighet att yttra sig avseende frågan om tidbegränsning av tillståndet.

Samebyn har uppgivit: Skälet till att frågan inte berörts i överklagandet är att den egentligen spelar en under ordnad roll eftersom tidsbegränsningen inte löser den direkta skadan för rennäringen. Om miljödomstolen skulle meddela tillstånd för bolaget bör tillståndet i första hand tidsbegränsas till tio år och i andra hand till 25 år. Den första tidsgränsen är beräknad med utgångspunkt från den tid som samebyn skulle kunna överleva med reducerat renantal och färre renskötselföretag. Den andra tidsgränsen avser verkens uppskattade tekniska och ekonomiska livslängd.

Naturskyddsföreningen och **ÅOF** har förordat 25 respektive 30 år

Bolaget har uppgivit att det inte finns skäl att tidsbegränsa tillståndet. I vart fall bör tiden inte sättas under 30 år. Miljööverdomstolens praxis visar att det som talar för ett tidsbegränsat tillstånd är att verksamheten har stor påverkan på omgivningen. När frågan varit uppe till bedömning har det inte ansetts att det funnits skäl att tidbegränsa tillstånd för vindkraft, jfr Miljööverdomstolens dom 2007-10-25 i mål M 300-07. I detta fall finns det, såsom MPD angivit, omständigheter som talar mot en tidsbegränsning, såsom exempelvis att verksamhetsutövaren under tillståndets avslutande tid inte gör investeringar i anläggningar som kan leda till effektivare energianvändning.

Länsstyrelsen har förklarat sig vidhålla MPD:s beslut.

BEVISNING M.M.

Miljödomstolen har hållit muntlig förhandling i målet. Denna förhandling har även omfattat mål M 466-10 berörande Ögonfägnaden och mål M 471-10 berörande Bodhögarna.

På samebyns begäran har vittnesförhör ägt rum med professor Öje Danell, Sveriges Lantbruksuniversitet i Uppsala, vilken även avgivit sakkunnigutlåtande.

Fria partsförhör har ägt rum med samebyns ordförande Marianne Persson samt och renskötaren Nils Thomas Persson. De har uppgivit bl.a. följande: Samebyn har över 50 medlemmar med sammanlagt nio aktiva renskötselföretag. De omsätter sammanlagt ungefär 8-10 miljoner kr per år. Efter slakt brukar vinterhjorden uppgå till ungefär 4 800 renar uppdelat på fem vinterbetesgrupper. Förflyttning till vinterbetesområdena sker vanligtvis på traditionellt sätt genom att renarna vandrar längs flyttlederna. Området vid Björkvattnet – Björkhöjden är mycket viktiga betesområden. Flyttlederna är väsentliga för förflyttning till/från ett område något sydväst om Björkvattnet. Samebyn har krävt att ytterligare betesområden ska förklaras som riksintresse för rennäringen, men länsstyrelsen har då svarat att samebyn kan utpeka högst 30 % av sin areal som riksintresseområde.

Åtgärder i form av byggnationer, människor, fordon, buller etc. medför antingen att renen flyr från området eller att den undviker att gå in i önskat område. De kan då exempelvis blandas med en annan samebys renas, vilket medför merarbete med att först samla ihop renarna och sedan skilja dem i två hjordar. Perforerar man ett område med störningsmoment – t ex med ett spindelnät av vägar – är det nästan omöjligt att driva dem i en viss riktning eftersom renen har en tendens att springa längs vägarna vid flykt. Det kan även hända att en del av hjorden stannar inom vindkraftparken medan huvudhjorden skingras. Återsamlingen försvåras då av att man måste dela upp renskötarna i olika grupper och genom att man inte kan använda helikopter i parkerna. Om det då är en hjord på 2 000 renar är det ibland svårt att få ihop tillräckligt med personal för att kunna sköte ihopsamlingen. För mycket störningar i eller i närheten av flyttleden medför att den inte har tillräckligt ”drag” – dvs. renen stannar och förstår inte att den ska fortsätta vidare; det måste finnas en naturlig

dragningskraft i landskapet. Det går inte att tvinga en renhjord dit den aldrig har varit.

DOMSKÄL

Frågan om förutsättningar föreligger för återförvisning

Samebyn, som företrätts av yrkesverksamma ombud, har av MPD beretts tillfälle att yttra sig över bemötandet. Oberoende av hur MPD beskrivit innehållet i bolagets bemötande borde samebyn – för det fall den ansåg behov föreligga av att avge yttrande – ha avgivet ett sådant. Den omständigheten att den valde att inte göra det kan då inte tolkas på annat sätt än att den delade MPD:s uppfattning.

Samebyn har vidare hos MPD begärt att bolagets ansökan ska kompletteras med ytterligare utredningar. Bolaget har kompletterat miljökonsekvensbeskrivningen. Även andra klagandeparter har haft synpunkter på utredningen hos MPD. Miljödomstolen anser att miljökonsekvensbeskrivningen med den fördjupade rennäringsanalysen samt de övriga utredningar som gjorts uppfyller kraven i miljöbalken.

Miljödomstolen finner sammanfattningsvis – med beaktande jämväl av vad klagandena i övrigt anfört om bristande utredning hos MPD – att klagandenas yrkanden i denna del inte kan bifallas.

Miljökonsekvensbeskrivningen

Miljökonsekvensbeskrivningen kan tillsammans med det övriga underlag som givits in i målet godkännas och läggas till grund för prövningen.

Tillåtlighet

Familjen Björk och Terese Björk

Klagandenas talan får anses ha vunnit bifall till viss del genom miljödomstolens nedanstående bedömning. Såsom framgår nedan är hela området Björkhöjden – Björkvattnet utpekat som riksintresse för energiproduktion enligt 3 kap 8 § miljöbalken. Främjande av produktion av förnyelsebara energikällor är viktigt. Med hänsyn härtill föranleder deras talan i övrigt inte till någon ändring av det överklagade beslutet.

Samebyn

Samebyn har som grund för sitt yrkande om att bolaget inte ska erhålla tillståndet anfört att vindkraftsverksamheten kommer att medföra störningar för rennäringen under såväl anläggnings-/avvecklingsfasen som driftfasen och att de beräknade störningarna är av sådan omfattning att de hotar samebyns möjligheter att bedriva rennäringsverksamhet och därmed även deras möjligheter att såsom urfolk försörja sig genom sin traditionella näringsform. Bolaget har hävdat att rennäring och vindkraft kan samexistera.

Anläggande av vindkraftparker inom vinterbetesområde försvårar för renverksamheten i flera avseenden. Miljödomstolen anser dock att den inverkan som sker under anläggningstiden får – med beaktande av föreskrivna försiktighetsmått – anses så begränsad att det saknas skäl att på denna grund lämna ansökan utan bifall.

Vid bedömningen av hur driften av en vindkraftanläggning påverkar rennäringen anser miljödomstolen inledningsvis att dessa störningar typiskt sett inte behöver vara av så stor omfattning som samebyn hävdar. Det föreligger förvisso påverkan som medför bl.a. undvikelseeffekt hos renar men denna är inte total. Trots att det sedan ett flertal år uppförts ett flertal vindkraftsanläggningar inom områden som omfattas av renbetesmarker föreligger det ännu inte några vetenskapliga eller andra rapporter som entydigt visar att renar i alla situationer alltid undviker just vindkraftparkerna. Härav följer då den – inte helt oväntade – slutsatsen att det är flera faktorer som i olika grad och beroende på de lokala förutsättningarna avgör om renen ska uppfatta en anläggning som en störning och i så fall på vilket sätt, såsom bl.a. anläggningens utförande, omfattning, vilket slag av område (betesområde, flyttled, bromsland etc.) som anläggningen uppförs på, närhet till andra störningskällor etc. Närvaron av människor får bedömas vara av förhållandevis större betydelse än flera andra faktorer.

Miljödomstolen bedömer att vindkraftparken Björkhöjden - Björkvattnet medför särskild påverkan på renverksamheten i främst två avseenden; dels på den flyttled som löper genom Björkvattnets sydvästra del och dels genom att hela Björkvattnet angivits ligga inom s.k. mycket viktigt vinterbetesområde.

Flyttleden är utpekad som riksintresse för rennäring enligt 3 kap. 5 § miljöbalken, vilket innebär att området bör skyddas från sådana förändringar som skulle påtagligt försvåra näringens bedrivande. Den närmare innebörden av begreppet har av lagstiftaren förklarats utesluta bagatellartad påverkan och i övrigt åsyfta sådana åtgärder som kan ha en bestående inverkan eller som tillfälligt kan ha en mycket stor negativ inverkan på det aktuella intresset (prop. 1985/86:3 sid 161).

Hela Björkhöjden – Björkvattnet är även utpekat som riksintresse för energiproduktion enligt 3 kap. 8 § miljöbalken. Främjande av produktion av förnyelsebara energikällor är viktigt för att nå de krav som ställs på Sverige med anledning av EU:s klimatåtagande och de nationella planeringsmålen för vindkraft som antagits av Sveriges riksdag (prop. 2001/02:143, 2005/06:143 och 2008/09:163).

Av 3 kap. 10 § miljöbalken följer att om ett område enligt 5–8 §§ är av riksintresse för flera oförenliga ändamål, ska företräde ges åt det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Det är således dessa kriterier som ska användas vid avvägningen mellan de olika intressena och inte några tidsmässiga aspekter. Syftet med avvägningen mellan de olika intressena skulle försvinna om det ”första intresset” automatiskt ska skyddas, såsom samebyn anser, vid avvägning gentemot intressen hänförliga till nya anläggningar.

Miljödomstolen anser med beaktande av vad som anförs nedan beträffande betydelsen av huvuddelen av Björkvattnet som betesområde att för nu aktuell del av flyttleden, bör rennäringsintresset ges företräde framför vindkraftintresset.

Beträffande den norra delen av Björkvattnet och hela Björkhöjden, som också ligger i kärnområdet för Halåns vinterbetesområde, delar miljödomstolen miljöprövningsdelegationens bedömning att störningarna på renverksamheten inte är av större omfattning än att rennäring och vindkraftproduktion kan samverka med de villkor som föreskrivit och med de åtaganden som bolaget gjort.

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR) m. m.

Samerna åtnjuter status av ursprungsfolk och nationell minoritet i Sverige. Samerna och rennäringen omfattas således av det skydd som följer av artikel 27 ICCPR. Miljödomstolen har konstaterat att det inte föreligger hinder enligt miljöbalken mot att bevilja bolaget tillstånd till uppförande av vindkraftparken. Fråga i målet är då huruvida ett tillstånd till vindkraftsparken står i strid med nämnda artikel.

MR-kommitténs tre krav, utifrån tolkningen av artikel 27 ICCPR, innebär att minoritetens medlemmar ska tillförsäkras effektivt deltagande i beslut som rör dem, att deras traditionella näring ska förbli ekonomiskt hållbar och inte tillintetgöras samt att ett omfattande samrådsförfarande äger rum.

Samebyn har angivit att Björkvattnet ligger inom ett s.k. mycket viktigt vinterbetesområde. Det används även som ett broms- och stoppområde. Det finns ett uppsamlingsområde söder och väster om parken. Förutom den flyttled som löper genom parken i sydvästlig riktning, finns även en flyttled längs parkens västra gräns som löper i nord-sydlig riktning. Bolaget har bestritt att anläggande av vindkraftparken skulle medföra störningar som påtagligt försvårar renverksamheten.

Miljödomstolen anser att nu redovisade egenskaper och kombinationen av flera brukningsalternativ för samma område medför att det är av särskild betydelse för rennäringen. Den omständigheten att huvuddelen av Björkvattnet i övrigt inte förklarats som riksintresse enligt förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden m.m. – tydligen till följd av en schablonmässig tillämpningsregel som inte tillräckligt beaktar renens behov av stora betesarealer – förändrar inte denna bedömning. Anläggande av vindkraftpark inom betesområdet och i närheten av flyttlederna kommer att medföra negativa effekter som bl.a. minskade möjligheter att driva renar i önskad riktning på grund av bl.a. vägdragningar, plogningar och att det inte går att använda helikopter. Flyttning av flyttleder kan i och för sig ske relativt okomplicerat genom beslut enligt 26 § rennäringslagen (1971:437), men det behöver inte betyda att renen i praktiken väljer att anpassa sig till en sådan föränd-

ring, vilket framgår av vad Marianne Persson och Nils Thomas Persson berättat. Det får i vart fall antas att en sådan flytt kommer att leda till olägenheter för samebyn. Nyss angiven svårighet till anpassning till nya omständigheter gäller för övrigt inte bara renen; miljödomstolen kan i anslutning härtill inte undgå att erinra sig vad samebyn anfört om bolagets svårighet att självt iaktta vederbörliga hänsynstaganden gentemot rennäringen då man i mars 2010 plogat vägar i området vid den något västerut belägna Fullsjön utan att förvarna samebyn. Åtgärden har medfört störningar för samebyn kort tid innan renhjorden skulle samlas inför flytten mot fjällen. Det finns således situationer då rennäring och vindkraft inte alltid kan samverka på lika villkor och med beaktande av varandras respektive behov.

Det är inte möjligt att exakt bestämma graden av påverkan på rennäringsverksamheten. Vad samebyn upplyst om den förhållandevis låga omsättningen inom samebyns aktiva rennäringsföretag, tyder enligt miljödomstolen på att medlemsföretagens förutsättningar för att kompensera sig för merkostnader och olägenheter är relativt begränsade. Även om MPD:s villkor till stor del beaktat samebyns intressen, innebär sådana föreskrifter ändock inte någon fullständig – och i synnerhet inte någon omedelbar – kompensation. Det kan då inte uteslutas störningarna blir av sådan omfattning att de berörda rennäringsföretagen bedömer att det inte längre är lönsamt att använda betesområdet. För det fall betesområdet skulle bortfalla innebär detta – med beaktande av vad samebyn uppgivit om att man inte har något ersättningsbete av samma omfattning och kvalité som Halåns vinterbetesområde, vilket inte heller vederläggs av utredningen i målet – att existensen för dessa företag riskeras. På sikt berör detta naturligtvis även samebyn eftersom drygt hälften av byns renar betar i området. Möjligheterna att mot bolagets bestridande i denna prövning besluta om ekonomisk ersättning föreligger, såsom miljöprövningsdelegationen framhållit, inte. Miljödomstolen gör därför den sammantagna bedömningen att anläggande av vindkraftpark i Björkvattnet kan – till den del det berör flyttleden och området söderut – påverkar samebyns verksamhet i sådan omfattning att renverksamheten kan förbli ekonomiskt ohållbar. Under sådana förhållanden får ett tillstånd till vindkraftpark således anses stå i strid med artikel 27 ICCPR. Bolagets ansökan kan därför inte bifallas beträffande nu angivet område av Björkvattnet. Den norra delen av Björk-

vattnet bedömer miljödomstolen dock inte vara av samma centrala betydelse för rennäringen. I denna del bör de båda verksamheterna således kunna samverka.

Villkor m.m.

Tidsbegränsning av tillståndet

Genom samebyns yrkande bl.a. om att miljödomstolen inte ska lämna tillstånd till den sökta verksamheten, har miljödomstolen möjlighet att överpröva hela tillståndet med föreskrivna villkor. Miljödomstolen gör den bedömningen i enlighet med vad länsstyrelsen anfört inför MPD att tillstånd för förevarande slag av verksamheter normalt bör tidsbegränsas av flera olika skäl, dels på grund av att den tekniska livslängden för vindkraftverken brukar anges till omkring 30 år, och dels för att möjligheterna till en förutsättningslös prövning av villkoren vid en eventuellt fortsatt verksamhet är större vid en ny tillståndsprövning jämfört med omprövning enligt 24 kap miljöbalken.

Villkor 2

Samebyn har uttryckt tveksamhet om att det av MPD fastställd beloppet kommer att vara tillräckligt vid en framtida återställningssituation. Med hänsyn till de uppenbara svårigheter som följer av att bedöma framtida ekonomiska förhållanden – i synnerhet ju längre framåt de ligger – bör ställda säkerheter på något sätt värdesäkras; det får anses vara ett notoriskt faktum att penningvärdet försämras i vart fall på lång sikt. Såvitt framgår av utredningen i målet är det nu aktuella värdet beräknat med hänsyn till dagens kostnadsläge. Säkerheten bör då indexregleras med utgångspunkt i dessa kostnader.

Naturskyddsföreningen och ÅOF

Kungsörnen finns angiven i bilaga 1 i fågeldirektivet 79/409/EEC. Enligt direktivet ska medlemsländerna vidta åtgärder som är nödvändiga för att fågelpopulationerna ska kunna hållas på en nivå som uppfyller ekologiska, vetenskapliga och kulturella krav och samtidigt tar hänsyn till ekonomiska krav och till rekreationsbehov.

Av rovfågelinventeringen framgår att Björkhöjden-Björkvattnet berörs av tre boplatser. Enligt Royal Society för Protection of Birds rekommenderas buffertzoner på 2,5-6 km för kungsörn eftersom kungsörn födosöker inom ett så stort område.

MPD har föreskrivit i prövotidsföreskrift P4 att vindkraftverk inte får placeras närmare än två km från boplatserna för kungsörn/fjällvråk i vissa fall och i ett fall ett skyddsavstånd om en km. Med hänsyn till den osäkerhet som råder angående vindkraftverkens påverkan på kungsörn i skogslandskap anser miljödomstolen att försiktighetsprincipen i 2 kap. 3 § andra stycket miljöbalken ska tillämpas på det sättet att den planerade verksamheten får stå tillbaka för skyddet av kungsörn. Avståndet från närmaste vindkraftverk till befintliga kungsörnsbon ska därför utsträckas till 2 km för samtliga bon. Det kan inte anses orimligt att verksamhetsutövaren uppfyller ett sådant prövotidsvillkor.

Övriga yrkanden om villkorsändringar

Vad klagandena yrkat i övrigt föranleder inte miljödomstolen att göra ändring i det överklagade beslutet.

Verkställighetsförordnandet

Bolaget har återkallat sitt yrkande. Det ska därför upphävas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se **bilaga 4** (DV 427)

Överklagande senast den 11 januari 2011. Prövningstillstånd krävs.

På miljödomstolens vägnar

Ingemar Olofsson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Ingemar Olofsson, ordförande, och miljörådet Ove Eriksson samt de sakkunniga ledamöterna Siv Reuterswärd och Erik Marell. Föredragande har varit beredningsjuristen Paulina Rautio.

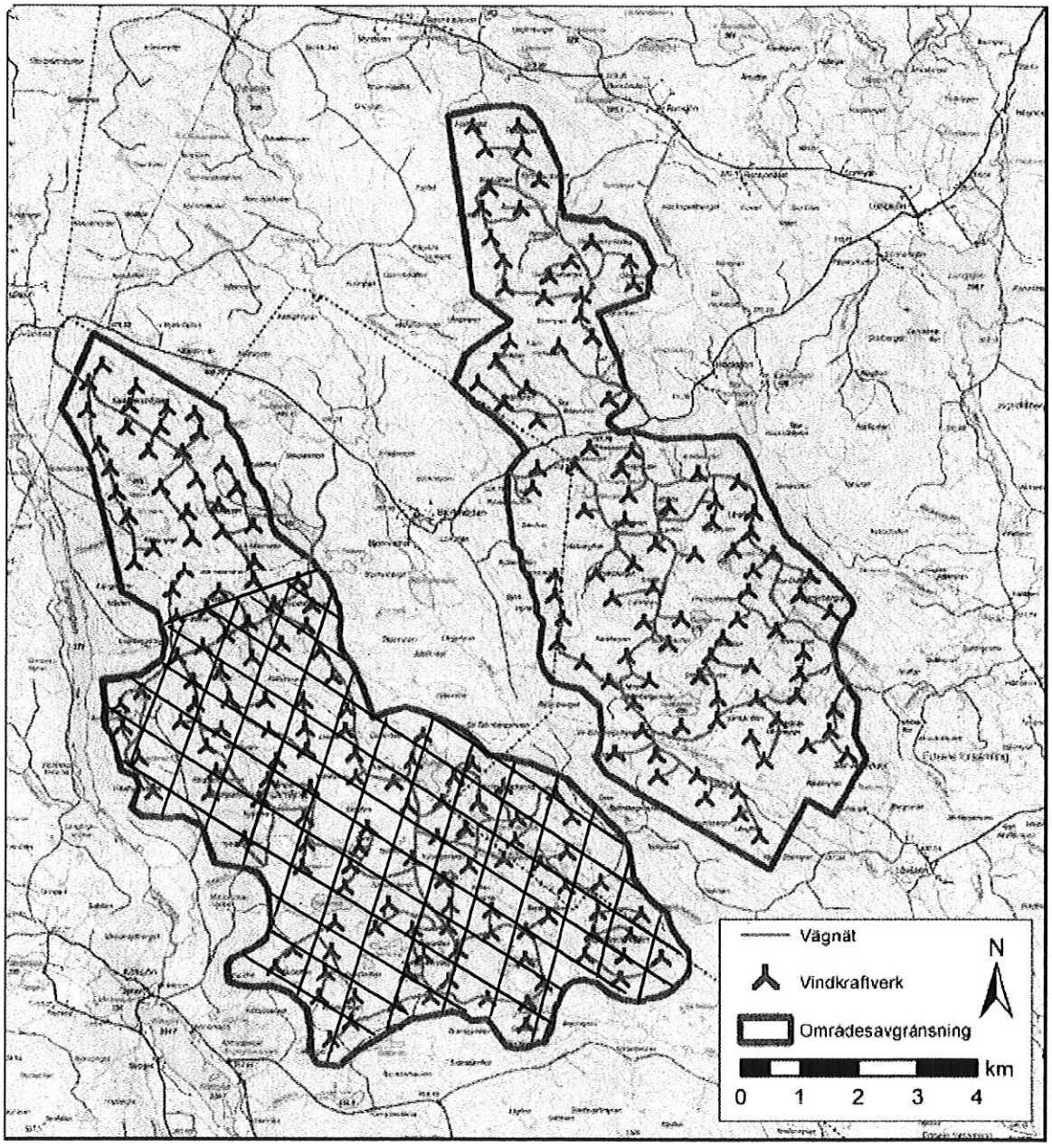

Bild 6. Vindkraftverk och vägnät inom vindparken.

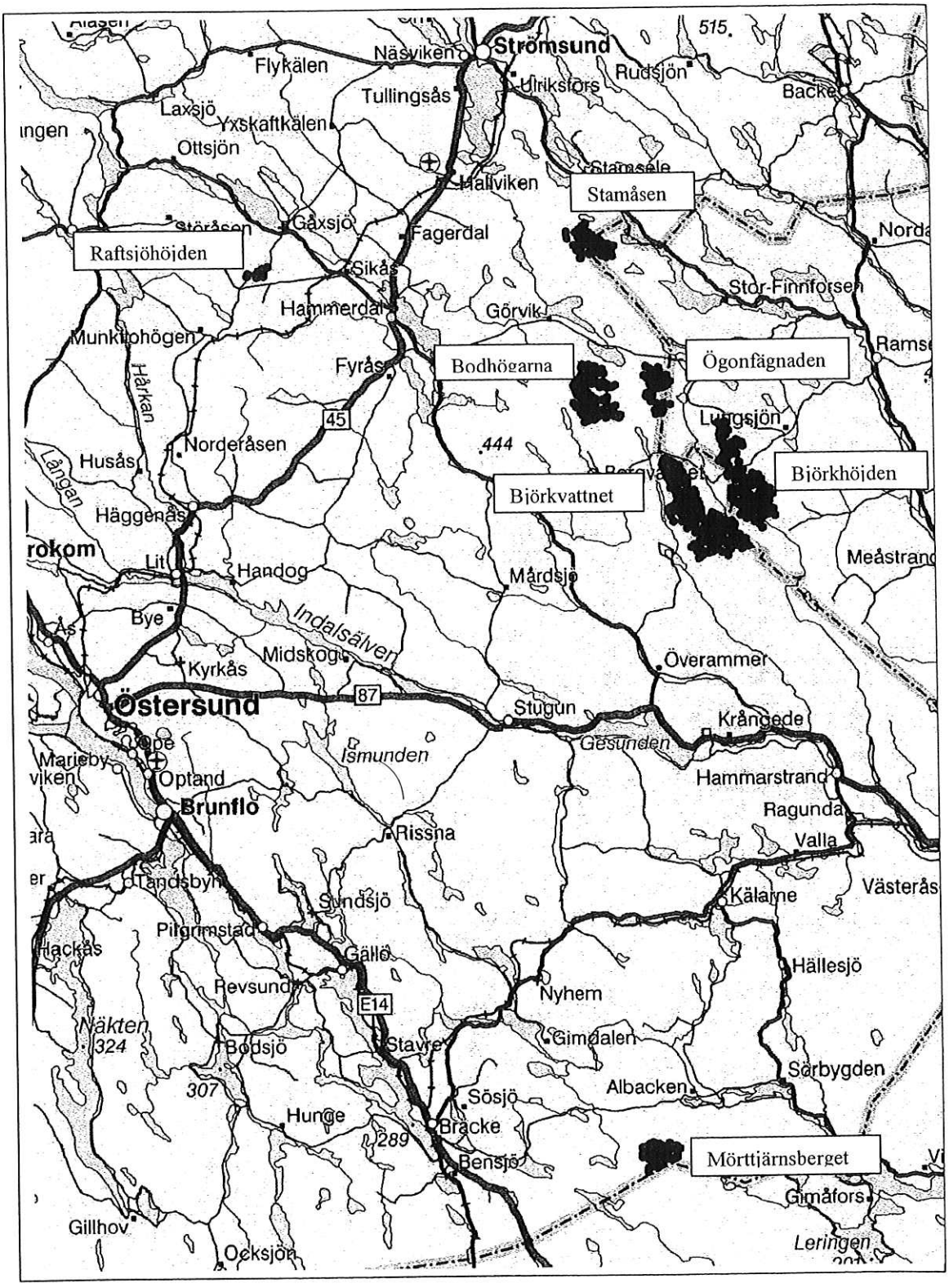

Utredningsområdenas lokalisering, detalj.

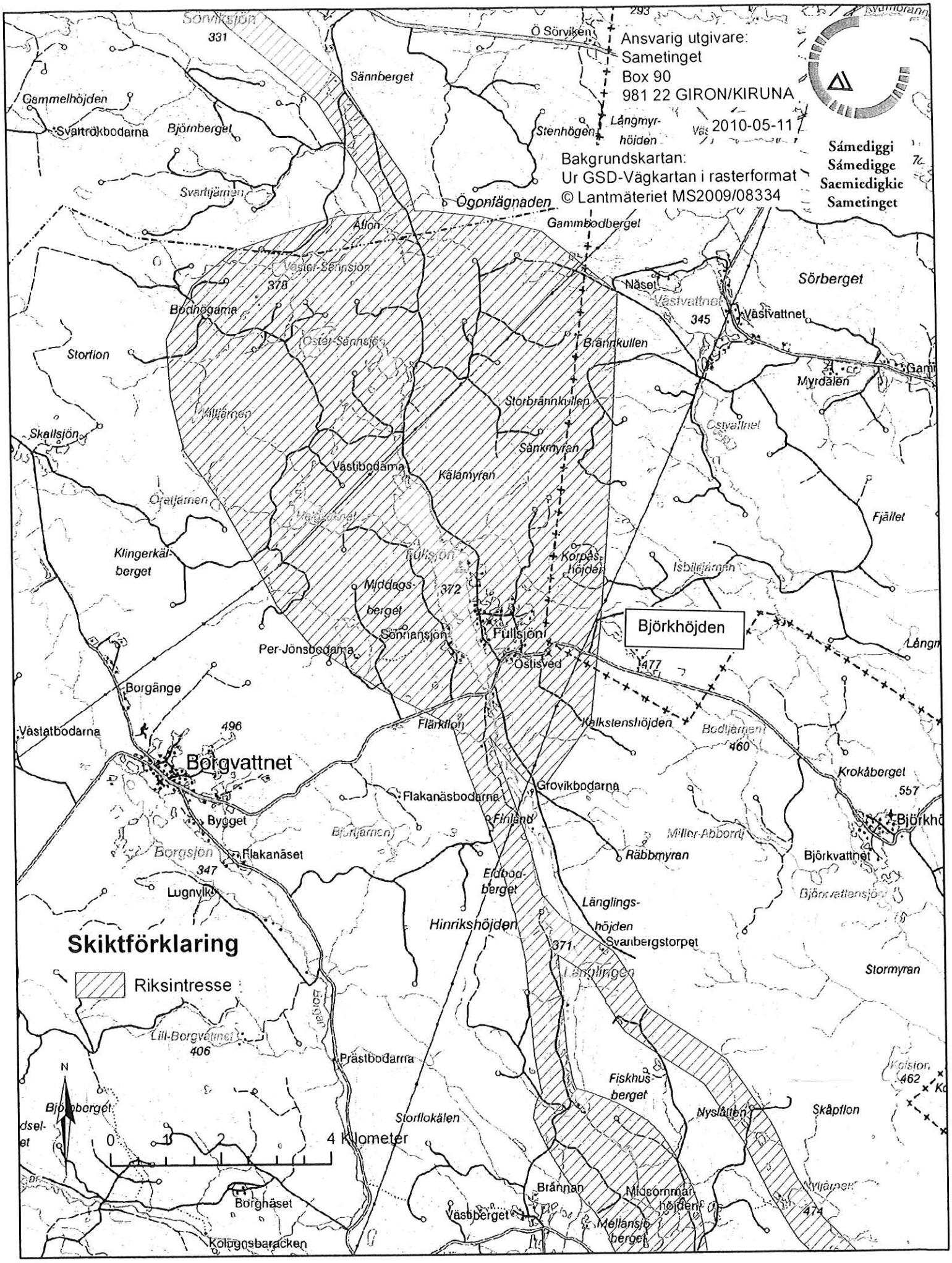
Ansvarig utgivare:
Sametinget
Box 90
981 22 GIRON/KIRUNA
2010-05-11
Bakgrundskartan:
Ur GSD-Vägkartan i rasterformat
© Lantmäteriet MS2009/08334
Sámediggi
Sámedigge
Saemiedigkie
Sametinget
Björkhöjden
Skiktförklaring
Riksintresse
0 1 2 4 Kilometer
N
Sörviksjön
Sännberget
Gammelhöjden
Svartrökbodarna
Björnberget
Svartjärnen
Ö Sörviken
Stenhögen
Långmyrhöjden
Ögonfägnaden
Gammbodberget
Åtlon
Väster-Sännsjön
Bodhögarna
Storflon
Öster-Sännsjön
Näset
Västvattnet
Sörberget
Brännkullen
Myrdalen
Storbrännkullen
Kiltjärnen
Skallsjön
Sänkmyran
Västibodarna
Kälamyran
Öratjärnen
Fjället
Klingerkälberget
Fullsjön
Korpashöjden
Isbillijärnen
Middagsberget
Sönnansjön
Per-Jönsbodarna
Östisved
Borgänge
Västatbodarna
Borgvattnet
Flärkflon
Kalkstenshöjden
Bodtjärnen
Krokåberget
Flakanäsbodarna
Grovikbodarna
Bygget
Finland
Miller-Abborrtj
Björkvattnet
Borgsjön
Flakanäset
Räbbmyran
Lugnvik
Eldbodberget
Länglingshöjden
Hinrikshöjden
Svanbergstorpet
Länglingen
Stormyran
Lill-Borgvattnet
Prästbodarna
Fiskhusberget
Nyslåtten
Skåpflon
Storflokälen
Borghäset
Brännan
Midsommarhöjden
Västiberget
Mellansjöberget
Kolugnsbaracken

SVERIGES DOMSTOLAR

ANVISNING FÖR ÖVERKLAGANDE – DOM I MILJÖMÅL

Den som vill överklaga miljödomstolens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till miljödomstolen**. Överklagandet prövas av Svea Hovrätt, Miljööverdomstolen.

Överklagandet ska ha kommit in till miljödomstolen **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

Har ena parten överklagat domen i rätt tid, får också motparten överklaga domen (s.k. **anslutningsöverklagande**) även om den vanliga tiden för överklagande har gått ut. Överklagandet ska också i detta fall skickas eller lämnas till miljödomstolen och måste ha kommit in till miljödomstolen **inom en vecka** från den i domen angivna sista dagen för överklagande. **Om det första överklagandet återkallas eller förfaller kan inte heller anslutningsöverklagandet prövas**.

För att ett överklagande ska kunna tas upp krävs att Miljööverdomstolen meddelar **prövningstillstånd**. Miljööverdomstolen lämnar prövningstillstånd om

1. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas,
2. anledning förekommer till ändring i det slut som miljödomstolen har kommit till, eller
3. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står miljödomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Miljööverdomstolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om

1. den dom som överklagas med angivande av miljödomstolens namn samt dag och nummer för domen,
2. parternas namn och hemvist och om möjligt deras postadresser, yrken, personnummer och telefonnummer, varvid parterna benämns klagande respektive motpart,
3. den ändring av miljödomstolens dom som klaganden vill få till stånd,
4. grunderna (skälen) för överklagandet och i vilket avseende miljödomstolens dom enligt klagandens mening är oriktig,
5. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Skrivelsen ska vara undertecknad av klaganden eller hans/hennes ombud. Om klaganden anlitar ombud ska ombudet sända in fullmakt i original samt uppge namn, adress och telefonnummer.

Ytterligare upplysningar lämnas av miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.

DV 427 (Dom Ö-mål) 2008-11 • Producerat av Domstolsverket